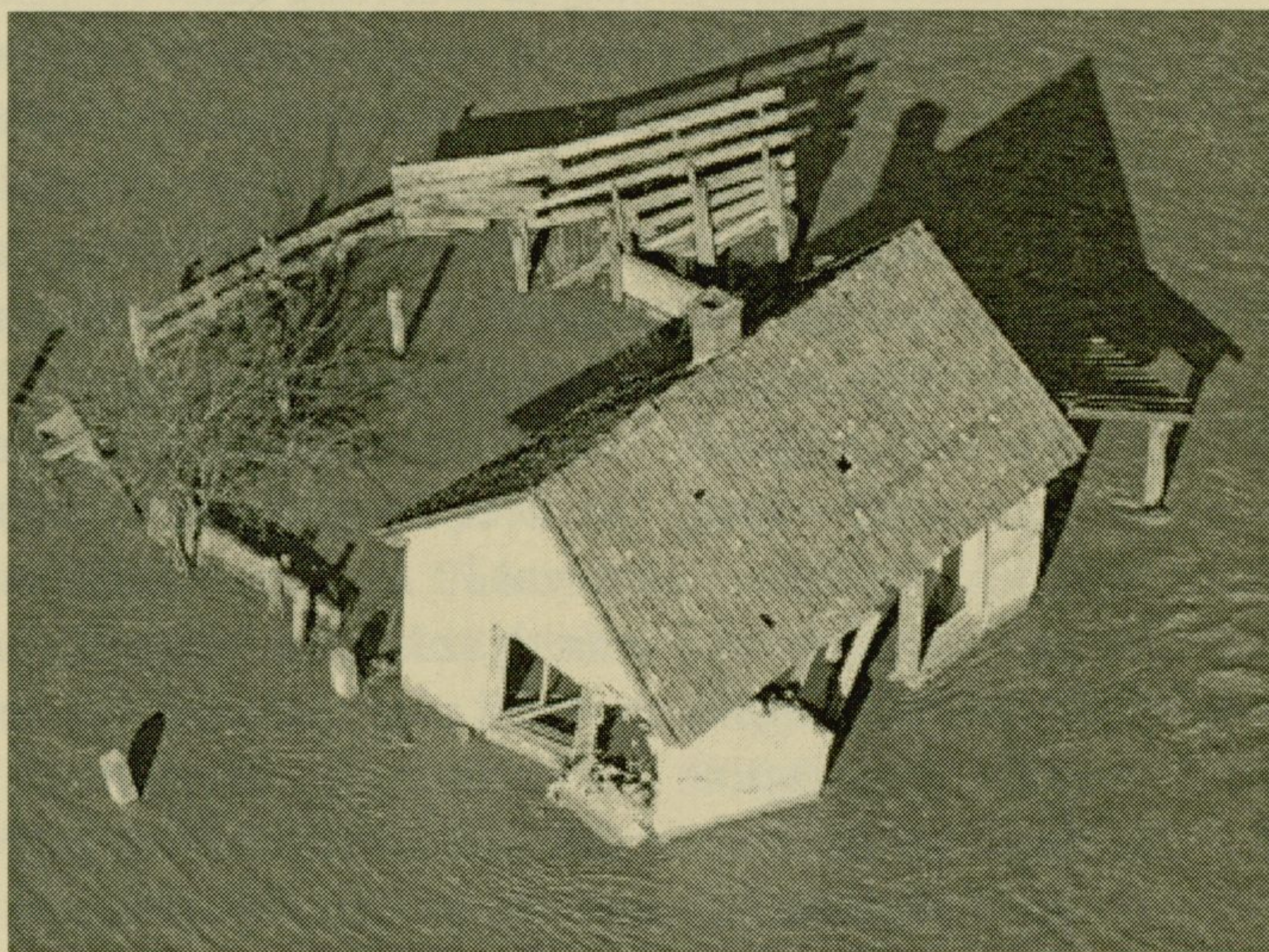

Új kéve

AZ ÉSZAKI MAGYAR PROTESTÁNS GYŰLEKEZETEK LAPJA

*Ahol a reményt is elmosta az áradat.
Az árvízkárosultak megsegítésére lásd felhívásunkat a 22. oldalon.*

„Nem hagylak titeket árvákul...”

Feltámadott, majd mennybe ment: – itthagyt téged és engem. Akkor még voltak, akik látták a feltámadottat, s olyanok is, akik találkoztak vele. Majd elküldte Szentlelkét és megígérte, hogy egyszer még visszajön.

Emlékezésünk képsorai ott merevedtek ki, ahol elhangzott az „elvégeztetett”, vagy ahol a felhők fölé emelkedvén eltűnt szemünk előtt. De miért nem halljuk meg szavát, mely igéje által szól, és miért nem látjuk őt, ki Szentlelke által velünk és bennünk él és munkálkodik?

Hadd hagyjuk, hogy húsvét fellebbentse a süketség magunkra szabott köpönyegét, s mint messzi hegyek meredekéről omló lavina tompa dübörgését, majd völgyeket feszítő áradat örvénylő zubogását, szelek zúgását vagy vihar csattogását - messziről, majd egyre közelebbről, ím újból meghallhatjuk a feltámadott biztonságot adó szavát:

„Nem hagylak titeket árvákul; eljövök ti hozzátok... Megláttok engem: mert én élek, ti is élni fogtok!” (Ján. 14,18-19).

SZOLGÁLATTEVŐK

MOLNÁR-VERESS PÁL *lelkész*
151 64 SÖDERTÄLJE (STH) Granövägen 126
Tel/Fax: 08-550 160 66 Mobil: 070-602 29 68

MAGYARI-KÖPE GÁBOR *másodlelkész*
170 70 SOLNA (STH) Kungshamra 25 B
Tel: 08-655 49 93 Mobil: 070-413 25 39

KÖZPONTI TISZTSÉGEK VISELŐI

JORDÁKY BÉLA *főfelügyelő, az ET elnöke*
428 35 KÄLLERED Gamlehagsvägen 19
Tel: 031-795 25 02 Fax: 031-795 25 04
Mobil: 070-562 31 08

JUHÁSZ IMRE *főgondnok, Stockholmi felügy.*
129 42 HÄGERSTEN Ugglemossvägen 10 A
Tel: 08-97 32 93 Mobil: 070-590 70 56

TÓTH ILDIKÓ *főjegyző, Sölvesborgi felügyelő*
294 34 SÖLVESBORG Rektor Dahlsgratan 4 H
Tel/Fax: 0456-140 37 Mobil: 070-892 94 95

PAP IVÁN *központi pénztáros*
181 30 LIDINGÖ (STH) Frisksportavägen 2
Tel: 08-731 83 60 Fax: 08-731 08 28
Mobil: 0708-30 81 90

VÁJLOK ILDIKÓ *Szeretetszolg. orsz. megbízott*
431 66 MÖLNADAL Eduard Boyes gata 15
Tel: 031-27 02 63

TOVÁBBI GYÜLEKEZETI VEZETŐK

KAJTÁR LÁSZLÓ *Boråsi felügyelő*
502 36 BORÅS Nohagagatan 2
Tel/Fax: 033-13 35 68

NAGY VARGA ANDREA *Eskilstunai felügy.*
633 56 ESKILSTUNA Eskilsgatan 49
Tel: 016-12 18 22 Mobil: 070-790 60 61

LÁSZLÓ BÉLA *Göteborgi felügyelő*
418 31 GÖTEBORG Vadersolsgatan 21
Tel: 031-54 27 19 Mobil: 070-774 43 64

VERESS CSABA *Halmstad-i felügyelő*
302 50 HALMSTAD Roskildegatan 13
Tel/Fax: 035-21 00 92

BLÉNESSY ZOLTÁN *Helsingborgi felügyelő*
267 33 BJUV Våren 14 A
Tel/Fax: 042-820 64

GAAL ANDRÁS *Jönköpingsi felügyelő*
567 31 VAGGERYD Smedbygatan 21
Tel: 0393-161 69

ÁLLÓ RÓZSIKA *Katrineholmi felügyelő*
643 30 VINGÅKER Parkvägen 23
Tel: 0151-103 01

ABRÁN ATTILA *Kumlai gyül. megbízottja*
692 38 KUMLA Vretgatan 26
Tel: 019-58 24 18

PAPP ANNA *Ljungbyi felügyelő*
341 37 LJUNGBY Ågårdsvägen 19
Tel: 0372-819 67

PITLIK PÁLHÁZI KATALIN *Malmöi felügy.*
211 47 MALMÖ Carl Herslowsgratan 10
Tel: 040-97 90 29

PITTNER JÁNOS *Uppsalai felügyelő*
754 24 UPPSALA Kantorsgratan 18-411
Tel: 018-24 16 89 Mobil: 070-422 76 52

REHÓ ISTVÁN *Västerås-i felügyelő*
723 51 VÄSTERÅS Glasbärgargatan 7
Tel: 021-12 09 91

HORVÁTH JÁNOS *Växjöi presbiter*
352 62 VÄXJÖ Kapellvägen 6
Tel: 0470-635 86

Külföldről előbb a 0046-ot kell tárcsázni, s a körzetszám előtti 0-t el kell hagyni

Tóth Károly Antal

Hetedíziglen

Arra gondolva, hogy vétkeinkért megbünhödhetünk, sokszor idéződik fel bennem — feltehetően másokban is — Isten ószövetségi fenyegetése: *Megbosszulom az apák vétkeit fiaikban hetedíziglen*. Nem tudom, mikor és honnan szedtem fel ezt a mondatot, amelyben Isten bosszúálló, haragját a bűnrészességben ártatlan utódokon is kitöltő Úrként jelenik meg, és amit főleg akkor szoktak idézni, amikor ennek a képnek az alátámasztása a cél. Az igazság viszont az, hogy ez a mondat így, ahogy itt olvasható, nincs a Bibliában. Valójában eltorzítása azoknak a szövegrészeknek, amelyek a bűnösökről szólnak, és amelyek — némi tartalmi-formai eltéréssel — több helyen is megtalálhatók Mózes öt könyve közül háromban. Isten ugyanis az ember bűnei kapcsán nem bosszúról szólott Mózesnek, hanem büntetésről és számonkérésről, ami harmad- vagy negyedíziglen (de nem hetedíziglen) valóban kiterjedhet a következő nemzedékekre, viszont 'irgalmasságot cselekszik ezeríziglen' (lásd Kivonulás könyve 20,6 — Károli Gáspár fordítása) azokkal, akik őt szeretik. Ez utóbbi momentum a köztudatban nem szokott összekapcsolódni a büntetésről mondottakkal, pedig elhagyása meghamisítja az Isten szavai alapján Róla kirajzolódó képet.

A bibliai szövegből a legjellemzőbb részeket kiemelve, lényegében ezt mondja Isten magáról: „Az Úr türelmes, s bőségben van nála a kegyelem”, „szövetségét és szeretetét az ezredik nemzedékig megőrzi azok iránt, akik szeretik és megtartják parancsait”, „megbocsátja a bűnt és a gonosztságot, de azért nem hagyja megtorlatlanul, ellenkezőleg, az apák vétkeit a harmadik s negyedik nemzedékig számonkéri az utódokon”. (Az idézetek eredete: Számok könyve 14,18; Második Törvénykönyv 7,9 — mai fordítások)

A „botránykő” tehát valójában kisebb: a Biblia szövege szerint vétkeink következményei utódainknak nem hét, hanem „mindössze” három vagy négy nemzedékére hatnak, vagyis ükunokáinkat már csak rosszabb esetben érinthetik. De miért sújtja a mi bűneinkért Isten azokat, akik nem részesek bennük? Miért kéri számon az emberektől azt, amit mások követtek el, még az ő születésük előtt? Hogyan egyeztethető ez össze Isten igazságosságával?

A válasz minden bizonnyal magatartásunk másokra gyakorolt hatásában keresendő. Mert tévedés azt hinni, hogy Isten sújtó nyilait a mi bűneink keltette felháborodása küldi hibáink által meg sem érintett utódaink felé. Mi magunk vagyunk a hibásak, mert rossz példánk nem marad hatástalan, megzavarja, eltorzítja leszármazottaink belső mércéjét, és így maguk is hajlamosabbak lesznek a bűnre. Talán ugyanarra, amit magunk is elkövettünk. Ezért lehet esedékes az Úr számonkérése rajtuk.

Nemcsak a látványos példának vannak másokra kihatásai. Nehogy azt gondoljuk, hogy rejtegetett hibáink, szégyellt vagy esetleg fel sem ismert, netán tagadott ostobaságaink, titokban elkövetett, senkinek el nem árult bűneink nyomtalanul el-múlhatnak gyermekeink fölött. Ezek kimondatlanul is ott rejlenek lelkünkben (minél inkább titkoljuk őket, annál nagyobb nyomatékkal), láthatatlanul, de érzékelhetően megnyilvánulnak gesztusainkban, hanghordozásunkban, hangulatainkban. Ezeket a jelzéseket a környezetünkben élő emberek öntudatlanul is megfejtik, és bár legtöbbször nem tudatosodnak bennük, mégis hatnak magatartásukra, ítéleteikre, egész erkölcsi tartásukra. Az elkövetett bűn így válik „családi közkinccsé”, amiért esetleg minden tagja felel majd. Hiába vagyunk magunk a fő felelősök a ragály előidézésében és terjesztésében, törvényszerűen nem csak mi bűnhődünk érte.

Gondolataink, szavaink, cselekedeteink és mulasztásaink tartalmának (rossz vagy jó) kisugárzásából a legtöbbet azok érzékelnek, akik belőlünk származnak, velünk élnek, és ez nem kis felelősséget ró reánk. Mert nem létezik olyan privát erkölcsi

(Folytatása a 23. oldalon)

A próbát kiálltuk — ”te pedig ott fenn ... adj segédet!”

Beszámoló az országos presbiteri küldöttgyűlésről

A Svédországi Magyar Protestáns Egyházi Közösség Egyháztanácsa 2001. február 17-ére hívta össze évi országos presbiteri küldöttgyűlését, melyre Stockholm, Uppsala, Västerås, Jönköping, Borås, Göteborg, Halmstad, Ljungby, Växjö, Helsingborg, Sölvesborg és Malmö gyülekezeteinek képviselőit harmincnél többen vettek részt. Nem tudta képviseltetni magát Eskilstuna, Katrineholm és Kumla gyülekezete.

A szokásnak megfelelően a küldöttek először meghallgatták az egyházi közösség lelkészének (Molnár-Veress Pál), főfelügyelőjének (Jordáky Béla), központi pénztárosának (Pap Iván) és pénzügyellenőreinek (Nilsson Gyöngyvér, Török Ernő), továbbá a Tångagärde Gyülekezeti Otthon gondnoksága intézőbizottságának (Tomba Anna) és a szeretetszolgálat országos megbízottjának (Vájlók Ildikó) jelentéseit.

A lelkészi jelentés a Magyar Millennium 2000. évi kettős ünnepének méltatása után, az egyházi közösség múlt évi általános helyzetének ismertetésén túl kitért külön-külön minden gyülekezetre, felemlítve a jóirányú tendenciákat, rámutatva néhány elmarasztalható vagy még megoldásra váró kérdésre. A 2000. évet próbaévnak nevez-

te, előrebecsátva, hogy „jó néhány éve energiánk jelentősebb részét éppen az — első látásra a lelkigondozástól idegen — anyagi, s ezzel együtt járó szervezési-szervezeti kérdésekre kellett fordítanunk”. Megállapította, hogy közösségünk kiállta a próbát! Az egyházfenntartási járulékrendszer bevezetése nyomán mindenütt tapasztalt létszámcsökkenés után a múlt évben az istentiszteletek látogatottsága újból lassú emelkedést mutatott.

2000-ben volt tíz éve annak, hogy Molnár-Veress Pál lelkészi szolgálatát a svédországi magyar gyülekezetekben végzi, s 2000-ben korát tekintve is elérte a félszáz évet. Szívből mondott köszönetet mindazoknak, akiknek eszébe jutott e két évforduló és ezekről kedvesen megemlékeztek.

Mint mondta, számára is fontos volt az emlékezés, hiszen mai helyzetünket csak a múlttal összevetve tudjuk a legjobban értékelni. Elmondta, hogy „a kiegyensúlyozott és örömteli fejlődés folyamatában néhány évvel ezelőtt törés állt be, legalábbis a lendület megtorpan. Pontosan kimutatható, hogy ez a megtorpanás akkor következett be, amikor kérdéssé vált a magyar lelkigondozás egész jövője, az egyháznak az államtól történő szétválasztási folyamata kezdetétől. Amikor az önállósodás és önfenntartás kulcsszava a pénz lett. Még ennél is pontosabban

A Tolken-tó. 1961 óta, immár 40 éve a miénk az ennek közelében fekvő Tångagärdei Gyülekezeti Otthon.

kimutatható, hogy amikor az egyháztanács nyilvánosságra hozta az egyházfenntartási járulékrendszer bevezetését, az istentiszteleti látogatottság száma mindenütt legkevesebb egyharmaddal, időnként és helyenként a felére csökkent.”

Az oly sokszor megválaszolt, mégis vissza-visszatérő kérdésekre utalva hangsúlyozta a gyülekezetek vezetőinek, a felügyelőknek és a presbitereknek a tájékoztatásban meghatározó szerepét. „De elvárhatjuk-e a vezető, felvilágosító szerepet olyan presbiterektől, akik maguk sem tájékozottak, és egyszerűen nem olvassák el azt, amit lapunkban már annyiszor és oly sok formában megírtunk?” — kérdezte.

Az Egyháztanács munkájáról szólva a lelkész így fogalmazott: „Közösségünk kiállta a próbát. A próbát az a kislétszámú, hűséges tag állta ki, aki áldozatkészségéről is bizonyosságot tett. Azok állták ki a próbát, akik ma is velünk vannak, s nem álltak félre, nem futamodtak meg a nehézségek láttán.” Külön köszönetet mondott a tisztségviselőknek, akik nemcsak egyéni hozzájárulásukkal, hanem tisztséget is vállalva a köz javáért cselekedtek, akik — Kölcséyt parafrázálva —, „ha kellett, türtek rettentést, jég-hidegséget, de a leggyakrabban hálátlanságot és félreértést.” A maga nevében, de az egyháztanács nevében is köszönetet mondott Egyházi Közösségünk minden hűséges tagjának, akik a köz javáért egyéni áldozatot is hoztak..

A 2000. év jelentős eseményeiként emlékezett vissza Dr. Harmati Béla, a Magyarországi Evangélikus Egyház püspök-elnökének svédországi látogatására, az Esztergomban megtartott Egyház és magyarság című konferenciára, valamint a Magyar Millenium éve alkalmából tartott Magyar Reformátusok IV. Világtalálkozója. Fontos tanácskozás helyszíne volt Sopron — mondta —, ahol a KÉMELM ülésezett, valamint a felvidéki Komárom, ahol 2000 októberében megalakult a Nyugat-Európai Magyar Protestáns Gyülekezetek Szövetsége. Ehhez kapcsolódóan említette meg: „Vitán kívül áll, hogy minden nehézsége és olykori csüggedése ellenére a mi közösségünk messze-menően példamutató a többi hasonló formációk között. Ez a tény egyrészt büszkeséggel tölt el, másrészt arra sarkall, hogy az általunk oly jól ismert hibáinkat kiküszöböljük, s reménységgel és tenniakarással építsük jövőnket.”

A lelkeszi jelentés végén a jövőre nézve Kölcséyt idézte: „Oh, jól érzem én, mit és mennyit kellene tennem; te pedig ott fenn, vagy itt benn, ki mindedig tisztán megőrzéd e kebelt, adj segédet mindvégiglen!”

A szolgálatokkal kapcsolatos számszerű melléklettel együtt a Küldöttgyűlés jóváhagyta és elfogadta a lelkeszi jelentést, megköszönve Molnár-Veress Pál lelkésznek egyházi közösségünk érdekében kifejtett munkásságát.

Jordáky Béla, az Egyháztanács elnöke ismertette a gyülekezetek presbitériumaiban történt tisztségviselőcseréket, s az új tagokat köszöntötte az Egyháztanács tagjai között: a mindnyájunk által tisztelt és szeretett Bély Zoltán halála után a göteborgi presbitérium László Bélát bízta meg a felügyelői tisztséggel. Az egyháztanács tisztségéről lemondott helsingborgi felügyelő helyett e tisztséget hivatalból Vaszi Árpád gondnok látja el. Halmstad presbitériuma a betegsége miatt távozó Bodoni Dénes János utódjául Veress Csabát választotta felügyelőnek. Ljungbyben a lemondott felügyelő helyére hivatalból Papp Anna gondnok lépett. Jordáky Béla, az Egyháztanács elnöke megköszönve a távozott tisztségviselők eddigi munkáját, sok sikert kívánt az újonnan választottaknak, akik ezentúl az Egyháztanács munkájában hivatalból részt vesznek.

Beszámolt a 2000. év során tartott egyháztanács értekezletekről, az azokon hozott döntésekről és határozatokról, az egyházi élet más fontos eseményeiről. Szólt a gyülekezeti tagsággal és az egyházfenntartási járulékrendszerrel kapcsolatos szervezési nehézségekről. Mint megállapította: a legtöbb gond az információhiány miatt van, ezt pedig az okozza, hogy a gyülekezeti tagok többsége ritkán vagy egyáltalán nem olvassa el az Új Kévében közölt tájékoztatásokat, s tisztségviselőink is gyakran megfelekeznek az egyháztanács vagy más összefüveteleken hozott különféle határozatokról. Kérte a jelenlevőket, hogy a kommunikációs hiányosság kiküszöbölésével előzzék meg az olyan történéseket, melyek egyházi életünkben, főként az istentiszteletek tartásával kapcsolatban zavart okozhatnak.

A Küldöttgyűlés megtárgyalta az Egyháztanács elnökének jelentését, azt jóváhagyta és elfogadta, s megköszönve Jordáky Béla munkáját, egyben megerősítette őt országos főfelügyelői, Juhász Imrét pedig országos főgondnoki tisztségében.

Pap Iván központi pénztárosunk kimutatása szerint az egyházfenntartási járulék befizetett összege 2000-ben felülmúlta a 350 000 koronát, mely több mint kétszerese

Köszönjük fenntartó és támogató tagjainknak, hogy a 2000. esztendőre vállalt egyházfenntartási járulékuk, illetve támogatásuk befizetésével lehetővé tették a svédországi magyar protestáns lelkigondozás folyamatos fenntartását, egyben szeretettel kérjük Mindannyiukat, hogy az elmúlt esztendőben tett vállalásukat 2001-ben is fenntartva és rendszeresen befizetve segítsék szolgálatunkat, hogy betöltse Istentől kapott küldetését a Svédországban élő magyarok között, egész nemzetünk javára!

minden eddigi adakozásnak. Erre igen nagy szükség volt, mert az állami támogatás 2001-ben mintegy 100 000 koronával lesz kevesebb, mint volt három-négy évvel ezelőtt. Közösségünk helyzetének biztonságához a legnagyobb mértékben a múlt évben folyósított 500 000 korona értékű svéd egyházi támogatás járult hozzá. Ez a tétel igazi meglepetés volt, mivel másfél évvel ezelőtt már bejelentették az egyházi támogatás teljes megvonását.

Mindent összegezve, központi pénztárosunk örömmel jelenthette, hogy bevételeink elérték az eddig soha nem tapasztalt nagyságrendet, az 1 200 000 koronát. Azonban kiadásaink is megnövekedtek, hiszen önálló felekezeti ezentúl munkaadói adót is kell fizetnünk, mely évente százezres nagyságrendű. Éppen ezért ott, ahol lehetséges volt, csökkentettük a költségeket: — egy kisebb és gazdaságosabb szolgálati autóra cserélve a régit, a múlt évben mintegy 50 000 koronát takarítottunk meg; hasonlóképpen az Új Kévet a korábbi hat helyett évente négyszer jelentjük meg, s ez a változás is hozzájárult a kiadások csökkentéséhez. 2001-től kezdve a kisebb és gyér látogatottságot mutató gyülekezetekben csökkentettük az istentiszteleti alkalmak gyakoriságát, ugyanakkor ésszerűbb, összességében rövidebb szolgálati útvonalakat állítottunk be, de ez a változás már csak 2001 végén lesz összességében is mérhető.

A pénzügyellenőrök jelentését Tóth Ildikó főjegyző olvasta fel. A hatályos svéd törvények és rendelkezések szerint elvégzett számvizsgálat az egyházi közösség pénzügyi ügyvitelét és nyilvántartását rendben találta, s ennek nyomán a Küldöttgyűlés megköszönve Pap Iván sok fáradsággal járó, kifogástalan munkáját, a 2000. évre vonatkozóan mind a központi pénztárost, mind az Egyháztanácsot felmentette az anyagi felelősség alól.

Amint a lelkészi jelentés, úgy a központi pénztáros beszámolója is szólt az SST vezetőinél tett múlt év végi látogatásról, s arról, hogy elégedetlenek a nálunk tapasztalt egyéni hozzájárulással, s mint megjegyezték, éppen ezért került sor az állami támogatás csökkentésére.

Az ő kimutatásaik szerint e tekintetben az összes svédországi egyház és egyházi közösség között a legutolsók vagyunk. Más egyházak szinte kivétel nélkül az évi jövedelem 1%-ában határozták meg az egyházfenntartási járulék mértékét, míg a magyar protestáns egyházi közösség a keresettől függően évi 300, illetve 600 (a magas jövedelműeknek 1 200) koronás küszöbértékeket állapított meg, a tagok döntésére bízva, hogy esetleg jövedelmük 0,5%-át fizessék be egyházfenntartási járulékként. Közölték, amit mi is tudunk: a svédországi átlagjövedelem alapján egy kereső személy hozzájárulása évi 1 200—1 500 korona kéne legyen, ehhez képest viszont a mi összteljesítményünk valóban nagyon alacsony.

A bírálatot csak részben árnyalja az a tény, amelyről mindannyian tudunk: hogy magyar híveink jelentős része

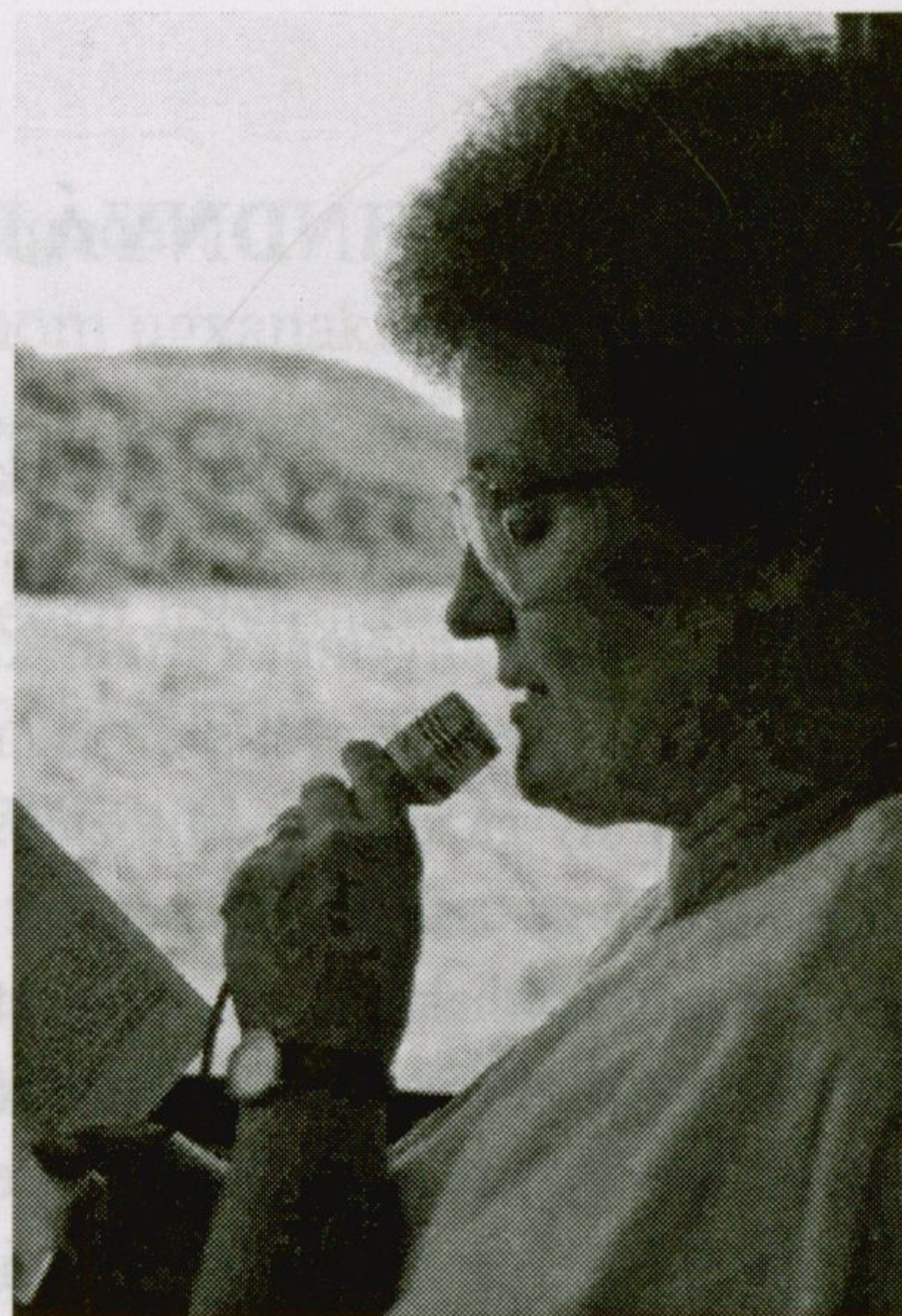
— becslések szerint kétezernél is több —, egyházi hovatartozását tekintve továbbra is a svéd egyház tagja maradt, s adóját oda fizeti.

A legfájóbb az a rideg üzleti logikán alapuló megjegyzés volt, miszerint a mai piacgazdasági rendszerben a lelkigondozás is olyan, mint bármely más szolgáltatás. Ha van iránta igény, a szolgáltatás megmarad és fejlődik, ha pedig nincs, akkor olyan, mint a fölösleges áru, mely előbb vagy utóbb könyörtelenül eltűnik a piacról. Következtetés: egyházi közösségünknek a jövőben bizonyítania kell, hogy szolgáltatására igényt tartanak-e annak tagjai, s ezt az igényt anyagilag is kifejezik. Magyarán: ha többen és többet fizetnek.

A Küldöttgyűlés megtárgyalta és jóváhagyta az Egyháztanács múlt év novemberében hozott döntését, melynek értelmében egyházi közösségünk 2001-től egy félnormás másodlelkészi állást létesít, s ennek betöltésére Magyariköpe Gábort kéri fel. Az alkalmazáshoz szükséges munkavállalási engedély beszerzése már folyamatban van, s ha ez meglesz, az Egyháztanács megkötí a munkaszerződést a másodlelkésszel. Magyariköpe Gábor eddigi munkáját, főként az ifjúsági bibliaórák és gyermekfoglalkozások terén végzett tevékenységét értékelve és megköszönve, a Küldöttgyűlés jóváhagyta azt a megállapodási tervezetet is, mely a két lelkész közötti viszonyt és munkamegosztást szabályozza a jövőben.

Vájlak Ildikó, a szeretetszolgálat országos megbízottjának jelentése alapján a Küldöttgyűlés megállapította, hogy egyházi közösségünk diakóniai tevékenysége kielégítően működik. A gyülekezetek elsősorban a sokgyermekes családok támogatására 1993-ban elkezdett program keretében nyújtottak támogatást a rászorulóknak. A marosvásárhelyi vártemplomi gyülekezet lelkésze által elindított akción túl a Világszövetség Erdélyi Társasága (VET) is indított egy "nagy családos programot", melyről egy külön internet-honlap ad tájékoztatást. Szép összegekkel járultak hozzá híveink az árvízkárosultak megsegítéséhez is, ugyanakkor közel 20 000 koronás támogatást küldtek az Erdélyben létesülő magyarnyelvű magánegyetem javára.

(Folytatása a 22. oldalon)

Tóth Ildikó főjegyző.
(A kép 1998-ban, Kárpátalján készült.)

AKIT MINDNYÁJAN MEGSZÓLÍTHATUNK — S HÁNYFÉLEKÉPPEN!

Mikor az Új Kéve pár évvel korábbi számaiban magyar költők „istenes verseiből” állítottam össze egy sorozatot, azt a személyes élményemet tettem kissé talán rendszertelen válogatásom vezérelvévé, s olvasóimban is azt akartam tudatosítani, mily gazdag és változatos a versékből kirajzolódó istenkép. Hogy csak a szélsőségeket idézzem föl: egyfelől Ady Endre „nagy céthala”, mely síkos hátának egyetlen rándításával lérázhatja magáról az embert, a mindenséget; Bérzsényi Dániél kozmikus óriása, kinek szemöldöke „ronthat s teremhet száz világot, s a nagy idők folyamit kiméri”; másfelől a halálos beteg, de „Isten oltó kését” áldó Tóth Árpádot részvétellel néző égi szem; a golyózó gyerekek közt térférgő, József Attilával közös pipán osztózó cimbor. Ekkora távlatokat az ember istenképében csak a kereszténység nyitott, csak a jézusi tanítás tett lehetővé. Jézus tanította új imádságra az embert, talált a „Mi Atyánk”-ban új megszólítást az Ószövetség szigorú Jahvéjának. Ő szabadította föl a karót nyelt felnőttben lappangó gyermeki lelket is, méghozzá nem is valami széliden: Ha nem lészték olyanok, mint e kisdedek, nem menték be a mennyek országába.” József Attila „tisztétlensége” egyenes következménye a jézusi szavaknak. Tudjuk, hogy nemcsak jólnevelt, csinosan öltözött fiúcskák s leánykák vannak a világon, amilyenek giccses ábrázolásokon körülveszik az Urat. „Té miért vagy fekete?” — szólította még a vonaton pironkodó anyja mellett egy kislány a szemben ülő néger utast; s ebben sémmit sértő szándék sém volt: valóban tudni akarta az okát e „különködésnek”. Ez persze jó régén lehetett, amikor még olyan ritka volt a fekete ember Kelet-Közép-Európában, mint a fehér holló. Hallott bizonyára Jézus is az apróságoktól olyan kotnyeles, „tisztétlen” kérdéseket, amilyeneket a „gyermekszáj”-rovatban szoktak közölni régi családi magazinok.

Jézus óta nemcsak a gyermek, hanem a jézusi tanácsot megfogadó gyermeki lélküetű felnőtt is teljes bizalommal, mindhatnám bizalmaskodva fordulhat Istenhez, nemcsak oltár elé térdelő alázattal vagy a gyóntatószék rácsa jelözte távolságtartással, hanem mintha a konyhaasztal túlfelén könyöklő beszélgetőtárhoz fordulna, nem annyira segítségét, mint résztvevő meghallgatást várva. Hiszen a természetes közösségek bomlásával egyre több lesz a magányos ember, akinek nemigén adódik alkalma, hogy valaki előtt kibeszélhesse magát, s talán csalódások miatt el is gyávult már emberi kapcsolatok keresésére. Hogy ez az elidegenedés csak fokozódik a technikai civilizáció és az életszínvonal növekedésével, azt a tapasztalat megerősíti. A mienk is, hisz olyan országban élünk, ahol a lakosság zöme általános vélemény szerint már elérte az embériségnek e

kívánatos fejlődési fokát, s azzal együtt a nem kívánatos kísérőjelenségekkel is még kell alkudnia.

Léhet annak már egy éve is, hogy a Dagens Nyheter kultúrrovatában egy vers-csokorra lettem figyelmes. Szabadversék voltak, hisz a ritmizált-rímös versformák rég kiméntek errefelé a divatból, legfőkébb játékos, satírikus „bökversekben” használatosak. Mint kiderült, imádságok voltak ezek a versek, ezt a hozzájuk fűzött magyarázat is megerősítette. Egyszerű emberek küldték be őket a lapnak, a svéd egyház felszólítására. Új imádságoskönyv volt ugyanis készülőben (megjelent-é azóta, nem tudom), s a szerkesztők a mai életet tükröző témákkal akarták kiegészíteni az egyház hagyományos imádságait. A közölt verseket a lap mintegy hetven beküldött és alkalmasnak talált imádságból válogatta. Kedvem lett volna többet is megismerni; lehet, hogy nem ezeket találtam volna leginkább jellemzőknek. Talán nem érdektelen, ha párat bemutatok közülük saját (szabad) fordításomban. Csak az elsőnek a „közügy” a témája, a többi egyéni panasz vagy hálaadás.

A választás napjára

Isten, kitől minden hatalom,
az is, mit emberre bízál, származik,
né hagyd keménnyé válni adományodat!
Az osztás öröme hassa át a hatalmat,
mit képviselőinek kölcsönöz a nép.
Tartsd távol tőlünk a közönyösséget,
a politikusmegvetést, tőlük pedig
a haszonhajhászást és a hanyagságot.
Ébreszd föl hazánkban a közjó
szolgálatának szellemét!

Munkánélküli

Új nap virradt ránk, Istenem;
már mindenki munkába siet.
De rám nincs szüksége senkinek,
főlemeszt főlöslegességem tudata,
napról-napra halványabb lesznek,

talán már nem is vagyok látható.
Számlálatlan folynak el napjaim.
Segíts munkát találnom, Uram,
de győzz még, ha lehet, arról is,
hogy nem csak a munka az élet értelme;
hogy én azért még ugyanaz vagyok:
értékös ember, mint voltam korábban.
Ím, kezedbe ajánlom ezt az új napomat.

Aki magzatát veszítette

Védd magadhoz, Urunk, ezt az apróságot,
ki világodra nem születhetett élve;
csak Të tudod, ki volt reménybeli gyermekünk.
Të ismersz minket is; boldog készülődésünket,
hogy ajándékokat fogadjuk, s a ránk szakadt
gyászt, amikor elveszett. Fogadj oltalmadba most
keserűségünkkel és csalódásunkkal együtt;
öntsd szívünkre vigasztalásod balzsamát,
ki életnek s halálnak ura vagy.

Hálatelten

Të, ki a zöldellő
rónát teremtetted,
hagyj megállnom itt egy pillanatra,
hogy lassan lélegözve mélyen
szívjak magamba szépségét s örömet.
Të, ki a csobogó tiszta
forrást teremtetted,
adj innom, kérlek.
Hálatelten állok itt
Két tenyerem csészéjével.

A dogmatikusokról

Istenem, mennyi bajom van velük:
a dogmatikusokkal, akik
egész pontosan tudják, milyen vagy.
Fölföghatja-é emberi ész

a Të nagyságodat?
Be kell látnom ugyanakkor, hogy
szeretetemben egyaránt megférnek
dogmatikusok és kételkedők;
nem kell Tégéd folyton megvédenem.
Szeretetedből kellene
többet birtokolnom.

Aki elvesztette kedvenc állatát

Üres most az én lélkém, Istenem,
mert nincs többé kedves állatom,
legjobb barátom, kit úgy szerettem,
ki megértett, hallgatott szavamra,
s oly sokat tudott adni nekem.
Tudod, Uram, hogy sokan kinevetnek:
bohóság így gyászolni egy állatot.
De fogalmuk sē lehet arról,
mennyi közös titkunk volt nekünk.
El sēm mondhatom, mennyire hiányzik.

Május előestjén

Mint a szellőrózsa és a hóvirág
emeljük tél sápasztotta orcánkat
Hozzád, Teremtőnk;
mint a nedves föld,
mint a korhadó fű illata,
mint tavaszi máglyáink füstje,
száll köszönetünk Hozzád, Istenünk.

Fájó háta könyörgése

Hallgasd még, Krisztus
az elnyűtt csigolyák imáját,
a sajgó, lüktető vállak,
átvirrasztott éjszakák esdēklését;
halld még a kimerültség,
a dagadt lábak csöndjét.
Krisztus, irgalmazz!

A herrnhutiak, és ami előttük volt

A múlt esztendő végén, ez év kezdetén sok helyütt megemlékeztek a 300 évvel ezelőtt született Nicholas von Zinzendorfról, a herrnhuti testvérközösség megalapítójáról.

Valljuk be őszintén, a hétköznapi ember számára sem Zinzendorf neve, sem a herrnhuti közösség nem mond semmit, egyszerűen azért, mert mit sem tud róluk. Az otthon élőkhöz hasonlóan a svédországi magyarok, így híveink többsége is a negyven éven át tartó hiányos és torz, gyakran nemzet- és egyházellenes történelemoktatáson nőtt fel. Nem kell hát csodálkoznunk azon, hogy alapvető teológiai, egyháztörténeti ismereteik egyáltalán nincsenek, vagy ha vannak is, azok fölöttébb hézagosak. Az Új Kéve egyik felvállalt feladata éppen az, hogy e megmagyarázható, mégis sokszor zavaró ismeretbeli hiányt legalább részlegesen pótolja. Ezért törekszünk arra, hogy egy-egy évfordulón a pusztá megemlékezésen túl az érintett esemény vagy személy kapcsán bővebb korrajzot, s benne az ok-okozati összefüggések megvilágítására egy vázlatos eszmetörténeti háttérrel is adjunk. Jelen írásunk a 300 éves évforduló kapcsán valójában az előreformáció koráig, 640 évvel ezelőtti eseményekig nyúl vissza az időben.

Stockholmi megemlékezés

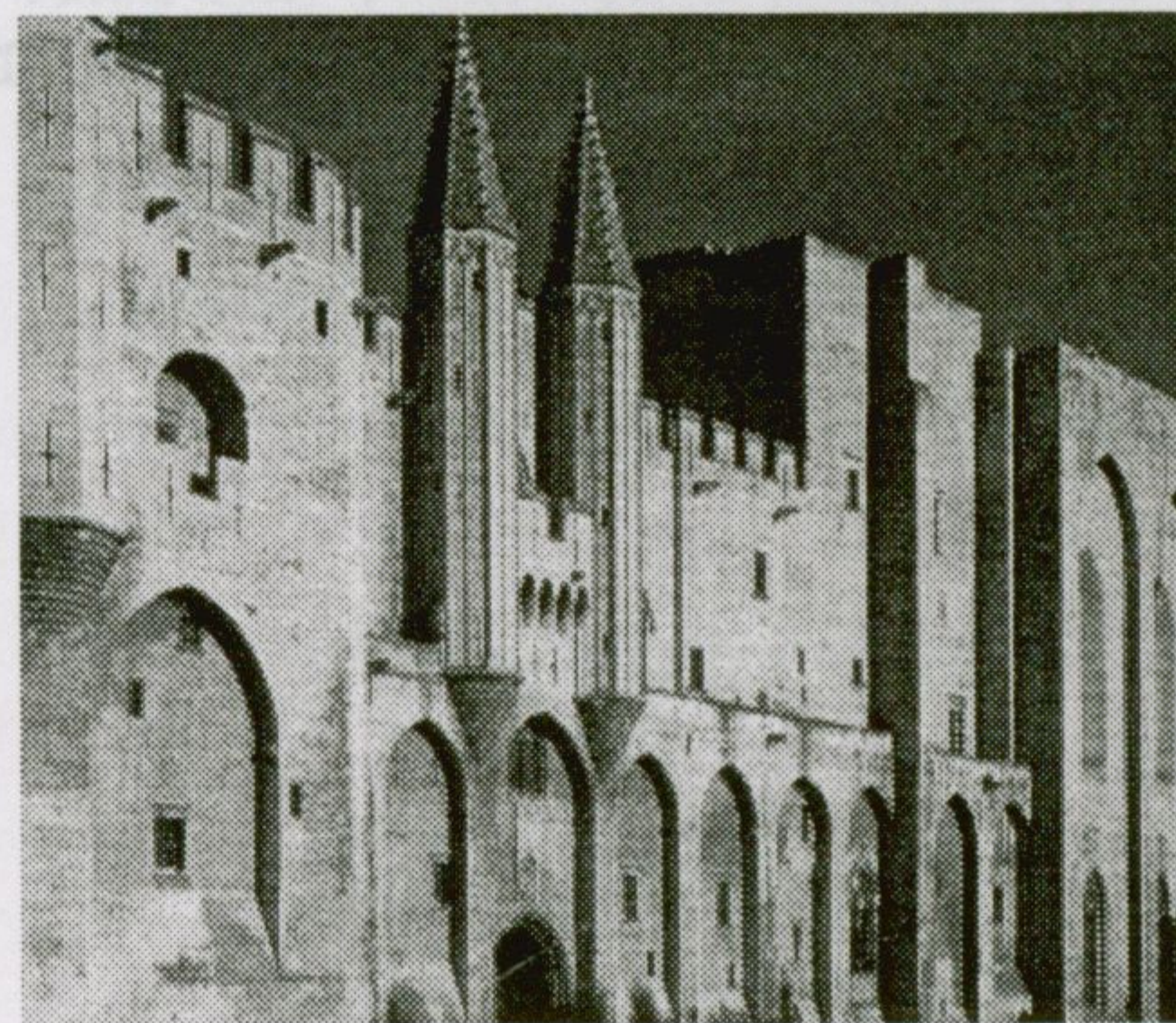
Több éves hagyományt követve, a stockholmi francia református lelkész, Jean-Luc Martin kezdeményezésére és szervező munkája nyomán időről időre találkozót tartanak a svéd főváros főként bevándorló háttérű, kisebbségi egyházainak lelkészei, világi küldöttei. A Svédország Keresztény Tanácsa (Sveriges Kristna Råd) mintájára Stockholm Östermalm nevű városnegyedében működő „Östermalms Kristna Råd” idei első összejövetelét a „Brödraförsamlingen” — magyar nevén: a *herrnhuti testvérközösség* — keretében tartotta. A helyválasztást az indokolta, hogy nemrégiben volt e közösség alapítója, Nicholas von Zinzendorf születésének 300. évfordulója.

Annak ellenére, hogy a herrnhuti testvérközösség tulajdonképpen még 280 éves sincs (csak 1722-ben alakult), gyökerei a több mint 540 évvel ezelőtti, 1457 körül alakult cseh—morva testvérek mozgalmában keresendők. Ennek tagjai viszont az 580 év előtti, 1419-ben lángra lobbant huszita mozgalmából toborzódtak. S mivel e mozgalom névadójának, Jan Husnak eszmeisége az angol Wyclif 1360-as években fogant reformgondolataira vezethető vissza, e fiatalnak mondható herrnhuti testvérközösség kapcsán megelevenedik előttünk a középkori egyház válsága, s a megújult egyház előreformációig visszavezethető 640 éves története.

Válság a javából

A kereszténység 14—15. századi belső válsága egyszerre volt politikai, erkölcsi és teológiai válság: ádáz küzdelem folyt a hatalomért, a vagyon felhalmozódása a

morális hanyatlás melegágya lett, s ezzel egyidőben egyre többen kezdtek az egyház dogmáival ellenkező nézeteket vallani. A hatalmi válságot 1309-ben a francia származású

A pápák új palotája Avignonban (1342-52).

V. Kelemen pápa idézte elő azáltal, hogy székhelyét Rómából Avignonba tette át. Közel hetven évvel később XI. Gergely pápa a Rómába való visszatérés mellett döntött, azonban hamarosan meghalt, s

az 1378-ban tartott pápaválasztó gyűlés olasz bíborosai VI. Orbánt, a francia bíborosok pedig VII. Kelement választották pápává. Ezzel a nyugati egyház kettészakadása bekövetkezett. A Szent Birodalom, Flandria, Anglia és Olaszország az előbbi, míg Franciaország, Skócia, majd Aragónia, Kasztília és Portugália, de néhány német fejedelem, így Ausztria hercege is az utóbbit támogatta. Svájc, Csehország és Morvaország viszont megoszlott e tekintetben.

Testvéri közösségek, egyetemek

A keresztény hívők nagy része az egyház belső válsága ellenére is mélyen vallásos maradt, de ebből a népi vallásságból hiányzott a teológiai alap, s gyakorta babonás elemekkel keveredett. Testvéri közösségek — fraternitások — alakultak Európa-szerte, s ezek nemcsak a vallás jegyében működtek, hanem fészkei lettek egy újfajta közösség-

tudat, a „szövetkezeti” forma kibontakozásának, melyre a világi és egyházi hatalom egyaránt gyanakvással tekintett. A nagy egyházszakadás idején megnőtt az egyetemek száma, s bár tevékenységük hangsúlya a teológiától a tudományok felé tolódott el, egyre nyíltabban nyilvánítottak véleményt egyházi kérdésekben is. Az egyetemeken gyakorta elhangzott, hogy a zsinat magasabb tekintéllyel bír a pápánál, s a válság megoldását a zsinat döntésétől remélték.

A reformáció hajnalcsillaga

John Wycliffe (Wiclif János, 1320—1384) az oxfordi egyetemen filozófiát, jogot és teológiát tanult, különösen elmélyedt a Biblia könyveinek és Augustinus műveinek tanulmányozásában, majd az egyetem tanára és lelkesze lett. 1360-ban kiadta egyik írását, melyben többek között a koldulószerzetesek könnyelmű életmódját bírálta, szót emelt a pápák hatalmi törekvései ellen, s azt tanította, hogy az egyháznak vissza kell térnie az apostoli szegénységhez. Az egyház ilyenén megtsisztulását szerinte az állam akként mozdíthatja elő, ha visszavonja az egyháznak juttatott birtokait. Egyre tudatosabb vallási újíto, reformátor fejlődött belőle, aki előbbrevalónak tartotta a Bibliát az egyháznál. Ellenezte az 1215-ben dogmává tett oltári szentségtant (a transsubstantiatio, azaz az átlényegülés tanát), s helyébe Krisztusnak az úrvacsorában szellemileg való jelenlétéről szóló tanítást állította. Ellenezte a gyónást, a szentek imádatát, a képek és ereklyék tiszteletét, a búcsújárást, a bűnbocsátó cédulák árusítását stb. Nem az egyház hivatalos tanítása vezet el az igazsághoz — mondta —, hanem az egyes emberek szabad lelkiismereti döntése, így tehát a pápa és maga a klérus voltaképp fölöslegesek.

Ezek után nem csoda, hogy a korai egyház Wyclifben ellenséget látott: egy 1382-ben Londonban tartott egyházi gyűlésen eretnekként megbélyegezték, lemondatták egyetemi hivataláról és vissza kellett vonulnia a gyülekezeti élettől is. Wyclif azonban visszavonultságában sem maradt tétlen: hozzáfogott a bibliafordítás munkájához. Lefordította az Újtestamentumot angol nyelvre, mely rövid idő alatt igen széles körökben elterjedt. A katolikus papok dühösködtek ellene, és azt mondták: „Wyclif ismertebbé tette a Bibliát a világiak előtt, sőt még a nők előtt is, mint volt az a papok és a tanultak előtt. Az evangélium gyöngyeit mindenféle disznók elé szórta, hogy eltapodják azokat.” Bibliafordítása megvetette az angol irodalmi nyelv alapját.

Wyclif kezdte meg a laikus prédikátorok kiképzését is, kiket azután kettesével kiküldött az ország különböző részeibe. Ezeket nevezték „lollhardok”-nak. Hosszú vörös, durva vászonból készült ruhákba, fölötte gyapjúkámzsába öltöztek, s mezítláb, kezükben bottal járták a vidéket.

„Menjetek és prédikáljatok! Ez a legnagyobb munka. És mikor prédikáltatok, látogassátok meg a betegeket, öregeket, szegényeket, sántákat és vakokat, és legjobb képességek szerint segítsetek is rajtuk” — mondta Wyclif. A vándorprédikátorok munkája nyomán eleven lelki mozgalom indult országszerte.

A pápa és híveinek támadásai ellenében az ország előkelői kezdetben megvédték őt, ám amikor egy parasztlázadás felidézéseért igaztalanul őt okolták, pártfogói elfordultak tőle.

Halála (1384) után híveit tüzzel-vassal szinte teljesen kiirtották, s a harminc évvel később, az 1415-ben tartott konstanzi zsinat Wyclifet eretneknek ítélte, tételeit egyházi átokkal sújtotta, majd további tizenkét év múltán, 1427-ben csontjait is kiásták, megégették és hamvait a folyóba szórták. Mozgalma Angliában csendes bibliaolvasók köréként még egy ideig folytatta munkáját, de igazi visszhangra majdan Csehországban talált. Cseh ifjak jártak ugyanis az oxfordi egyetemre, s onnan magukkal hozták Wyclif iratait és tanításait.

Vértanú a máglyán

Wyclif gondolatainak leglelkesebb hirdetője *Jan Hus* (Husz János, 1373—1415), a prágai egyetem tanára lett. Ezidőtájt a Cseh Királyság egyetemén négy „náció” különült el: a szász, a bajor, a lengyel és a cseh nemzet. Az első három a római pápát támogatta, míg a csehek Kelemen-pártiak voltak. Vencel cseh király 1409-ben három szavazatot ítelt meg a cseh nációnak, míg a másik háromnak be kellett érnie egy-egy szavazattal. A német diákok erre távoztak a prágai egyetemről, eretnekeknek nyilvánították a cseheket, s még azon évben a németországi Lipcsében új egyetemet alapítottak. Így Hus mozgalma eleinte értelemszerűen a németek ellen irányult.

1409-ben az egyház belső konfliktusának megoldására általános zsinat összehívását határozták el. A pisai zsinat leváltotta a két hatalmon lévő pápát és harmadikat választott helyükbe; de mert a trónfosztott pápák nem ismerték el határozatait, az egyház immár három részre szakadt.

Bár Hus néhány ponton mérsékeltebb volt Wyclifnél, az egyházzal vallott tanításában — látva annak három részre szakadását — élesen elítélte a háborúskodással is hatalomra törő pápaságot. Wyclifhez hasonlóan ő is úgy

John Wycliffe (1320-1384)
Ismeretlen festő műve (17. sz.)

tartotta, hogy a pápaság többet árt az egyháznak, mint amennyit használ. Ostorozta a bíborosokat, akik „hájas urakká” váltak, és kalmárkodásukat a búcsúengedélyekkel, e „garasoskodó jámborságot”, mely abból élt, hogy a tisztítótűzben megtakarítható éveket számolgatta.

1415-ben Zsigmond császár Jan Hus a konstanzi zsinat elé idézte, s mert szabad elvonulást ígértek neki, s mert hitt igazában, Hus ott meg is jelent. Az ígéret ellenére azonnal börtönbe vetették, sokszor kihallgatták, s tanainak visszavonására szólították fel. Hus hajlandó lett volna lemondani elveiről, ha a zsinat a Biblia alapján kimutatja tévedését, de ez nem történt meg. A zsinat javíthatatlan eretneknek minősítette és halálra ítélte. A börtönből a dómtemplomba vitték, ahol az egész zsinat, a császár és a birodalom fejedelmei részvételével misét szolgáltattak. A prédikációt Jakab lodi püspök mondta a „hogy megerőtlenüljön a bűnnek teste”

Jan Hus (1373-1415) máglyahalála.
1465 körüli miniatúra részlete.

igehely alapján, s ilyen gondolatokat hangoztott: „Kivágandó a halott rész az emberi testen levő sebből; a lázadó bárány a nyájból eltávolítandó; a kis szikra is nagy tüzet okozhat.” A 42 éves Jan Hus 1415 július 6-án, születésnapján máglyahalált halt.

A konstanzi zsinat, mely 1414-től 1418-ig ülésezett, egyúttal megoldotta a három részre szakadt egyház kérdését is: egyetlen pápát választott V. Márton néven. A zsinat sajátossága volt, hogy a résztvevők négy „nemzeti” csoportba tömörültek. Az olasz csoportot az itáliai fejedelemségek, továbbá Kréta és Ciprus, az angol csoportot Anglián kívül Wales, Írország és Skócia, a német csoportot a Szent Birodalmon kívül Németalföld, Svájc, Dalmácia, Horvátország, Magyarország, Csehország, Lengyelország és Skandinávia alkották, míg a francia csoport egyedül a Francia Királyságra korlátozódott. A zsinatra később érkezett spanyolok és portugálok egy külön, ötödik „nációt” alkottak. A kereszténység így mindinkább „nemzetek” szövetségének tűnt.

Husiták

Jan Hus kivégeztetése a cseheket felbőszítette, s mivel a cseh korona nem sokkal később Zsigmondra szállt, a csehek fegyveresen szembeszálltak vele: 1419-ben Prágában és a vidéken felkelések egész sorát szervezték.

Hus kivégeztetéseért nem lehet csupán Zsigmond királyt és császárt felelőssé tenni. Zsigmond Husnak csak a szabad utazást biztosító útlevélfélét adott. Meg is akarta őt védeni, hogy Csehországban, amelynek koronája őreá várt, a békét biztosítsa. De a zsinat egységes határozata ellenében nem tehetett semmit. Hus után hasonló sorsra jutott egyik munkatársa: Prágai Jeromos is.

A huszitizmusnak kezdettől fogva két irányzata volt. A mérsékeltőbbek: az „utrakvisták” vagy „kalixtinusok” hajlandók voltak kiegyezni az egyházzal, ha a „négy prágai cikkelyben” összefoglalt kívánságaik teljesülnek Ezek: Isten igéjének szabad hirdetése; a két szín alatt, azaz kenyérrel és borral való úrvacsoravétel engedélyezése; az egyházi birtokok elkobzása; a német befolyás megszüntetése és Csehország teljes függetlensége. Az „utrakvista” elnevezés a *két szín alatt* jelentésű „sub utraque specie”, míg a „kalixtinus” a *kehely* jelentésű „calix” latin kifejezésekből származik. A kehely tehát, mint a protestáns szimbólumok egyike, huszita eredetű.

A radikálisnak, szélsőségesnek mondott „táborita” irányzat nevét a husziták által alapított Tábor városáról kapta. A radikális szárny nem rendelkezett egységes programmal. Ők a „kelyhesek” követelésein túl a jobbágy-ság és minden rendi kiváltság eltörlését tűzték ki célul, közülük egyesek a magántulajdon megszüntetését is követelték, szinte mindenestül elvetették a katolikus egyház tanait, minden egyházi rendet és a papságot is.

A pápa, valamint Zsigmond császár és király 1420-ban keresztes háborút indított ellenük. A Jan Žižka (Zsizska), majd a Prokop-testvérek vezette táboriták az 1420—31 között ellenük vezetett öt keresztes hadjárat mindegyikében fényes győzelmet arattak.

1431-ben Bázelen összeült a zsinat, melynek napi-rendjén az egyházreform, a keleti egyházzal való kibékülés és a törökök elleni védekezés kérdése állt. A zsinat kísérletet tett arra, hogy mint szuverén gyűlés, melynek döntéseit „a Szentlélek világítja meg”, az egyház irányítását kiragadja a pápa kezéből.

A kelyhesek — félve a táboriták túlzó követeléseitől, egyben bizakodva az egyház belső reformjának sikerében — tárgyalni kezdtek a bázeli zsinattal, mely végül is Csehországban engedélyezte a két szín alatti úrvacsoravételt. Az engedmények hatására a kelyhesek a katolikusokkal szövetkezve 1434-ben szétverték a táboritákat, — Tábor városa azonban 1452-ig még tartotta magát.

Husiták Magyarországon

A husziták 1434-ben szétvert és üldözött radikális szárnya szétszóródott a szomszédos országokba. Észak-

Magyarországon (a mai Szlovákiában) Jiskra vezetésével nagy területeket tartottak kezükben. Közvetítésükkel terjedt el a huszitizmus Magyarországon, először Erdélyben, ahol nagy szerepe volt az 1437—38-i erdélyi parasztfelkelésben. Annak leverése után is tovább élt az ún. népi huszitizmus, melynek hatása az 1514-i Dózsa vezette parasztháborúban is érezhető volt, s általában elősegítette a reformáció terjedését.

Huszita biblia

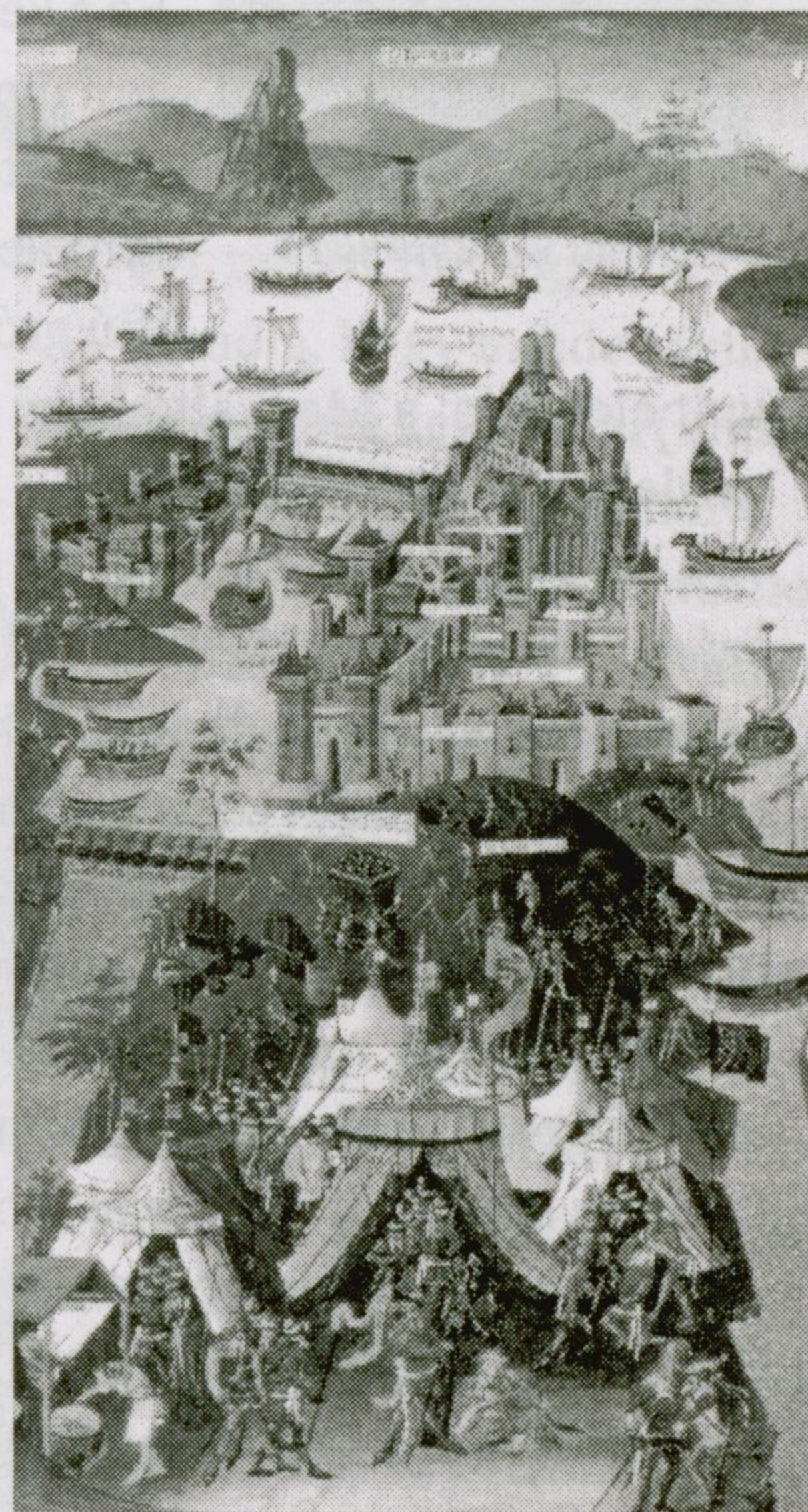
A „huszita biblia” az első ismert magyar bibliafordítás, amely a Bécsi-, Müncheni- és az Apor-kódexben maradt ránk. Keletkezése a huszita mozgalommal áll össze-függésben, mely a bibliát a tömegek számára is hozzáférhetővé akarta tenni, és az egyházat többek között a nemzeti nyelv fokozottabb használatára kényszerítette. A fordítás középkori magyar irodalmunk jelentős emléke. Legnagyobb részét Tamás és Bálint szerémségi világi papok fordították, akik 1399—1411 között Prágában tanultak és megismerkedtek Husz János tanaival. Bibliafordításukat, amelyen 1416 és 1441 között dolgozhattak, a Husz Jánostól alkotott reform-helyesírás magyar változatával, az ún. mellékjeles helyesírással írták.

A nemzeti egyházak önállósodása

Nyugaton a javadalmak elosztásáért folyó küzdelemben a pápaság sorra szembekerült az egyes országok világi uralkodóival. Az 1438-as bourges-i „Pragmatica Sanctio” révén a Francia Királyságban az egyház első embere a király lett, Bretagne viszont a pápa iránti hűséget választotta. Angliában a Lancaster-házból származó királyok felrúgták az avignoni pápák ellenében 1398-ban a római pápával kötött konkordátumot, s a javadalmak odaítélésének jogát már csak maguknak tartották meg. Az íreknek viszont sikerült meggátolniuk, hogy az angol király beavatkozzon egyházuk ügyeibe. Németországban Mainz, Trier és Köln választófejedelmei a „német kiváltságokhoz” való ragaszkodásukkal gyakorlatilag szembefordultak a pápával, de az Elbától keletre székelő — idegen támadásoknak gyakran kitett — püspökségek inkább a Szentszék támogatását részesítették előnyben. Az 1448-as bécsi konkordátum a pápai befolyást növelte Németországban. Lengyelországban továbbra is a pápaság rendelkezett a javadalmak szétosztásának döntő hányadával. Magyarországon a püspököket a király nevezte ki, s ez természetesen meghatározta a javak fölötti rendelkezést is. Svédország, Dánia és Norvégia az 1397-ben megkötött „kalmari unió” óta megőrizte saját független egyházi intézményeit; a dán

egyház viszont német befolyás alatt maradt. Az izlandi egyház messzemenő függetlenséget élvezett. Spanyolország a pápa hű szolgája maradt, s nem ismerte el a zsinat elsőbbségét sem. Portugália függetlennedni tudott az Európa-szerte dúló egyházi vitáktól, s szívesen vett részt a hódító érdekeit szolgáló keresztes hadjáratokban.

Míg az 1337-től több megszakítással 1453-ig tartó százéves háború Európa nyugati felében főként Anglia és Franciaország hegemoniáját erősítette, addig Közép-Kelet-Európát nyugatról a német, délkeletről az oszmán-török hódítás fenyegette. Ekkor lépett a színre a litván Jagelló-dinasztia, mely a Balti-tengertől a Fekete-tengerig húzódó térség meghatározó ereje lett. A német császár ellenségeiként a Jagellók a husziták oldalára álltak, s utódaik birtokukba vették Magyarországot is.

Konstantinápoly elfoglalása.
(Miniatúra-részlet, 1455)

Ezidőtájt indult meg az oszmán-törökök nagy inváziója a Balkánon: átkeltek a Dunán és a Kárpátokon, és feldúlták Magyarország déli tartományait. 1453-ban a törökök elfoglalták Konstantinápolyt, s ezzel véget vetettek a Kelet-Római Birodalom ezeréves történelmének.

Cseh—morva testvérek

Huszonhárom évvel a táborita husziták szétverése után, 1457-ben „jednota bratska” néven újabb egyházi mozgalom jelentkezett Csehországban: magyar nevén a „cseh—morva testvérek” mozgalma, melynek tagjai között ott találjuk a főként „kelyhes” husziták maradékát is.

A cseh—morva testvérek a huszitizmus nyomán elvetettek minden közösséget a pápa irányította katolikus egyházzal, de a fegyveres szembenállás helyett a békés tűrést hirdették. Chelčický, Comenius és Blahoslav révén jelentős szerepük volt a cseh irodalmi nyelv terjesztésében. Végül is az ellenreformáció üzte ki őket Csehországból; — további sorsukról a herrnhuti közösség kapcsán szólunk.

Nicholas von Zinzendorf

Zinzendorf és Herrnhut

„Örömmel tapasztaltam, hogy a szív vallása, a megkegyelmezett bűnös szeretete az ő Megváltója iránt, minden egyes egyházban és országban elterjedt. Ez a keresztyén vallás igazi sava, ami mellett minden tanbeli ellentét háttérbe szorul.” E sorokat tizenkilenc éves korában írta le egy ifjú gróf, akinek már ekkor kiala-

kult életcélja: a Megváltó igazi barátait egy nagy testvérgyülekezetbe összefogni.

Nicholas von Zinzendorf (1700—1760) a szászországi Drezdában született, ősi osztrák főnemesi család sarjaként Családja lutheránus hite miatt kellett elhagyja szülőföldjét. Szülei szoros kapcsolatban álltak a pietizmussal, s apja halála után a tízéves gyermeket Francke híres iskolájába, Halleba küldték. Tizenöt éves korában barátai között megalapította a „Mustármag testvérközösséget”, melynek tagjai megfogadták, hogy Jézus tanításai szerint élnek és gyakorolják a felebaráti szeretetet. 1716-ban Wittenbergbe utazott jogot tanulni, de inkább a Bibliát és Luther könyveit olvasta. Mély benyomást gyakorolt rá egy Düsseldorfban látott, a keresztfeszített Krisztust ábrázoló festmény felirata: „Ezt tettem én térted, mit teszel te énértem?” Életét ennek a kérdésnek megválaszolására tette fel.

1722-ben találkozott az ellenreformáció által Csehországból elűdözött cseh—morva testvérek egy csoportjával, akiknek Drezdához közel eső birtokán, Berthelsdorfban menedéket nyújtott. Ehhez közel, még ugyanabban az évben a cseh—morva menekültek új település építésébe kezdtek, melynek „az Úr oltalma” jelentésű német Herrnhut nevet adták. Hamarosan újabb — ezúttal lutheránus és református — menekültek csoportjai érkeztek, akiket a cseh—morva testvérek befogadtak. Külön-külön mindenki megtarthatta felekezeti önazonosságát, de a Krisztus iránti szeretet egyetlen testvéri közösséggé kapcsolta össze őket. 1727-ben maga Zinzendorf is ideköltözött, s a testvérgyülekezet vezetője lett.

Az apostoli példa szerint tizenkét vént állítottak az életvitel és a rend feletti öröködésre, s ezek fölött Krisztust tekintették a „fővének”. Tilos volt a tánc, az ivás és a zajos élet; — mindenkinek a munka volt a hivatása. Imaköröket alkottak, s már reggel öt órakor áhítatra gyülekeztek. A gyülekezet valamennyi tagját kor, társadalmi állás és nem szerint énekkarokba osztották be, s ezekben kötelező volt a részvétel. A nőtlen férfiak együtt laktak az egyik

testvérházban, a hajadonok és özvegyek hasonlóképpen együtt laktak a „nővérek házában”. Úrvacsora alkalmával szeretetvendégséget, más alkalmakkor különféle előadásokkal színezett gyülekezeti napokat rendeztek.

Az egyik ilyen gyülekezeti napon Zinzendorf előadást tartott a különböző országokban elhatalmasodott lelki nyomorúságról, s mintegy a “mit teszel te énértem?” kérdésre válaszolva hallgatóságából huszonhat férfi tüstént jelentkezett, hogy bekapcsolódjon a missziói munkába. Felkészítésükre Zinzendorf missziói iskolát alapított, s az azt követő időkben a herrnhutiak háromezernél több misszionáriust neveltek ki, akik több mint húsz nép körébe, többek között Dél-Afrikába vitték el az evangélium üzenetét. Egy herrnhuti konferencián tért meg John Wesley is, később Zinzendorf barátja, a metodista egyház megalapítója.

Zinzendorft 1734-ben lelkésszé, majd püspökké szentelték. Munkabírása rendkívüli volt: száznyolc könyvet és kb. kétezer vallásos éneket írt; — utóbbiakat „a túlságos érzelmesség” jellemezte. Tevékenysége csúcán — mint az egyház „veszedelmes ellenségét” — Szászországból száműzték. Több mint tíz esztendeig tartó száműzetése alatt sokfelé megfordult. Egyszerű öltözete, tiszteletet parancsoló külseje, dallamos hangja és nagy szónoki készsége az emberek többsége előtt csak növelte tekintélyét, egyesekeket viszont kimondottan ingerelt. Mások gyűlölettel és meg nem értéssel viszonyultak hozzá, mint I. Frigyes Vilmos porosz király, aki többek között ezt mondta neki: „Önt befeketítették előttem. Egyetlen hibája, hogy gróf léte és a világ szerint tekintélyes emberként az evangélium szolgálatára adta magát.”

Milyen jó, hogy ez volt az „egyetlen hibája”.

Összeállította: **Molnár-Veress Pál**

John Wesley (1703—1791), a metodista egyház megalapítója.

Göröngyös út Mohácstól a nápolyi gályáig

325 évvel ezelőtt, 1676. február 11-én szabadultak ki fogságukból a gályarab prédikátorok

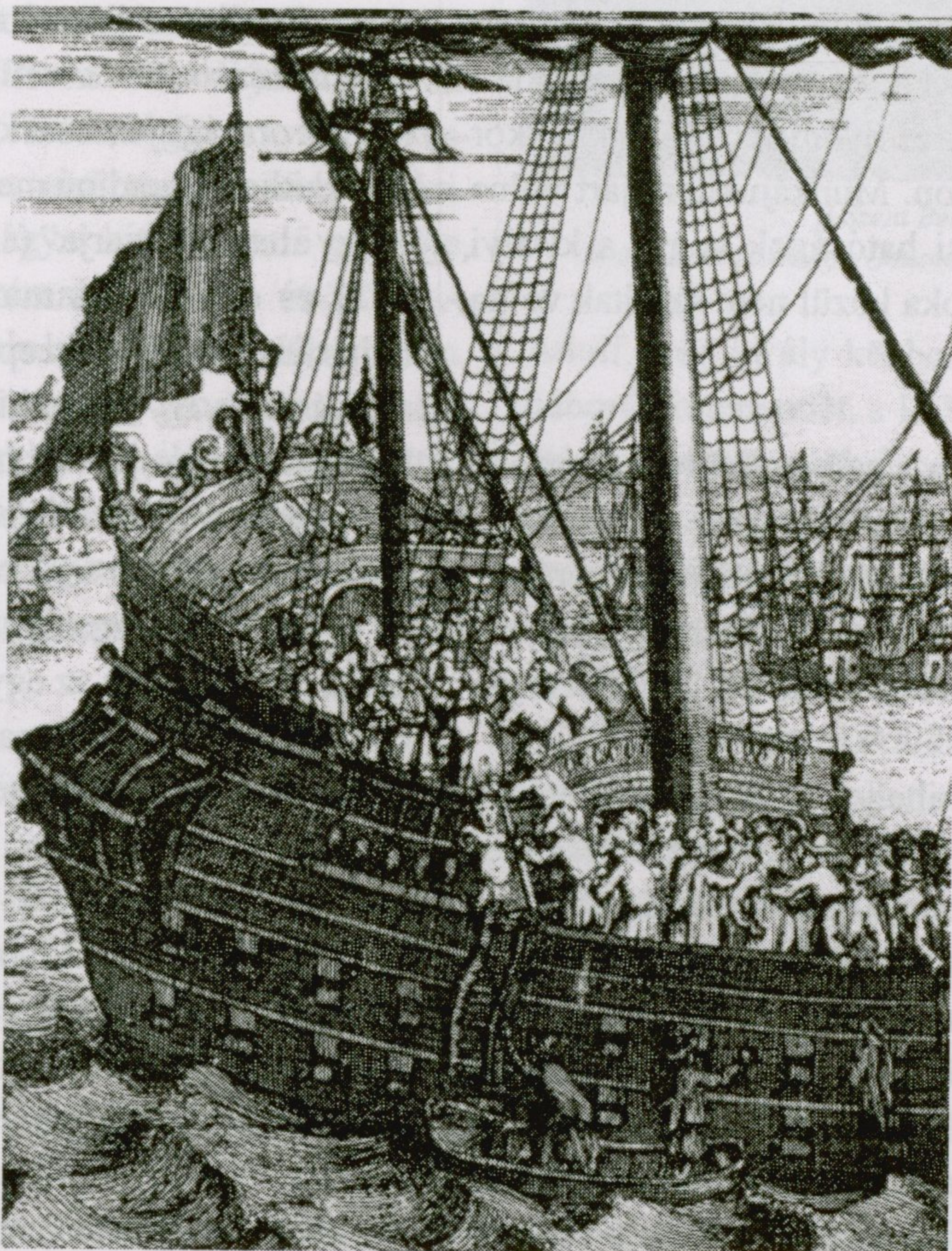
A gályarab prédikátorok idejét az ellenreformáció korának szokás mondani. A reformáció — amelynek ellenében lép fel az ellenreformáció — a XVI. század első negyedében jelentkezik először Németországban, majd ettől függetlenül Svájcban. A reformációnak nevezett mozgalmat 1529-től protestantizmusnak is mondjuk. Ebben az évben volt ugyanis a speyeri birodalmi gyűlés, melyen a reformáció hívei *protestáltak*, azaz *tiltakoztak* a többségnek a kisebbség lelkiismerete feletti uralma ellen. De maga a mozgalom kezdettől fogva protestantizmus volt: tiltakozás a bibliaellenes tanok, szokások, intézmények ellen, s bizonyosságtétel az evangélium igazságairól.

„A herrnhutiak, és ami előttük volt” című írásunkban Wycliftől kezdve Jan Hus mozgalmán, a huszitizmuson át eljutottunk a cseh—morva testvérekig, időben a reformáció küszöbéig, majd átugorva a reformáció korát az ellenreformáció idejében alakult herrnhuti testvérközösségről szoltunk.

Jelen írásunknak nem célja a reformáció ismertetése, csupán annyiban érintjük, amennyiben a későbbi események megértése indokoltá teszi azt.

Mohács hatása a magyar reformációra

A magyar nemzet életében a reformáció mozgalmának megindulását követően egy sorsdöntő esemény játszódott le: a mohácsi vész (1526). Magyarországon ezt megelőzően is hódított a reformáció eszméje. Nem véletlen, hogy 1521-ben minden magyar templomban felolvassák a Luthert és

Gályarabokat szállító hajó
A „Krisztus tanúi a változó világban” c. könyvből

tanait kiátkozó pápai bullát, amint az sem, hogy az 1525. évi rákosi országgyűlés ki-mondja, hogy minden lutheránust meg kell égetni (lutherani omnes comburantur).

Azonban a reformáció döntő sikereit 1526 után aratja, s ezt könnyen megérthetjük, ha figyelembe vesszük a mohácsi vész okozta politikai állapotokat. A török hódítás következtében létrejött kettős királyság szinte lehetetlenné tette a hatalom erélyes fellépését a reformációval szemben. Ferdinánd is, Szapolyai János is adnak ki ugyan rendeletet a reformáció hívei ellen, de egyik sem akarja megkisebbiteni a maga pártját a rendelet végrehajtása által. Sőt azáltal, hogy az egyházi birtokok

nagy részét világi uraknak adományozzák, a római egyház főpapságának hatalmát gyengítik s a főurakban a reformáció iránti rokonszenvet élesztgetik. A török fennhatóság alá jutott területeken zavartalanabb volt a reformáció terjedése, mert bár a török megvetett minden keresztényt, némileg jobb indulattal viseltetett a reformáció, mint a római egyház hívei iránt.

De nemcsak az ország politikai viszonyai alakultak át, hanem megváltozott a magyar nép gondolkodása is. A mohácsi vész előtti magyarság a pápától és a nyugati kereszténységtől várta megsegítését a törökkel szemben, ezért ellenzi az egyházszakadást, ezért irtózik minden olyan mozgalomtól, amely a pápát ellenségévé tehetné. A mohácsi vész után azonban kitűnt, hogy a pápa, noha pénzzel támogatta a magyarokat a törökök ellen, tagja volt annak a politikai szövetségnek, mely felbízta II. Szulejmánt az 1526. évi hadjáratra. Ilyen körülmények

között a római egyház elvesztette a magyarok bizalmát, s különben is a maga idegen nyelvű szertartásaival, fényűző főpapjaival, elvilágiasodott papságával nem is tudta azt nyújtani, amire a milliók vágyakoztak.

Ekkor jelentek meg a magyar reformátorok: puritán életű, nagyhitű, hazájukat és népüket izzón szerető emberek, akik a nép nyelvén hirdették prédikációban és énekben, élő szóban és írásban az evangélium tiszta, vigasztaló és megújító igazságait. A sikerekhez nagyban hozzájárult a nyomtatott betű, a nyomdák és nyomdászok, akik ekkor jelentek meg Magyarországon. Munkájuknem járt volna sikerrel, ha a főurak, városi hatóságok vagy a királyi zsoldosok néhány parancsnoka közül nem akadtak volna jelentős pártfogók.

A hatalom magatartása a reformációval szemben

A mohácsi vész nyomán Magyarország három részre szakadt, ezért külön kell szólnunk a Habsburg királyok, az erdélyi fejedelmek, illetve a török uralkodók magatartásáról.

Habsburg Ferdinánd, mihelyst a külpolitikai viszonyok számára kedvezőbbre fordultak, már erélyesebben lép fel a reformációval szemben: a magyar országgyűléssel megszavaztatja a sacramentariusok (= reformátusok) és az antitrinitáriusok (unitáriusok) elleni törvényeket (1548). A lutheránusokkal szemben azért nem tud fellépni, mert az országgyűlés tagjainak többsége ekkor már lutheránus. Majd 1559-ben önhatalmúlag megtoldja e törvényt, s az ország összes lakosát a (római katolikus) érseki hatóság

iránti engedelmességre kötelezi. Az erőszakoskodások főleg elűzésben vagy börtönbe vetésben nyilvánultak meg, de kivégzésekre csak elvétve került sor (a nagyharsányi református zsinat után az antitrinitárius Alvinczy Györgyöt felakasztják, vagy Fischer András anabaptista prédikátort a krasznahorkai vár fokáról levetik a mélybe).

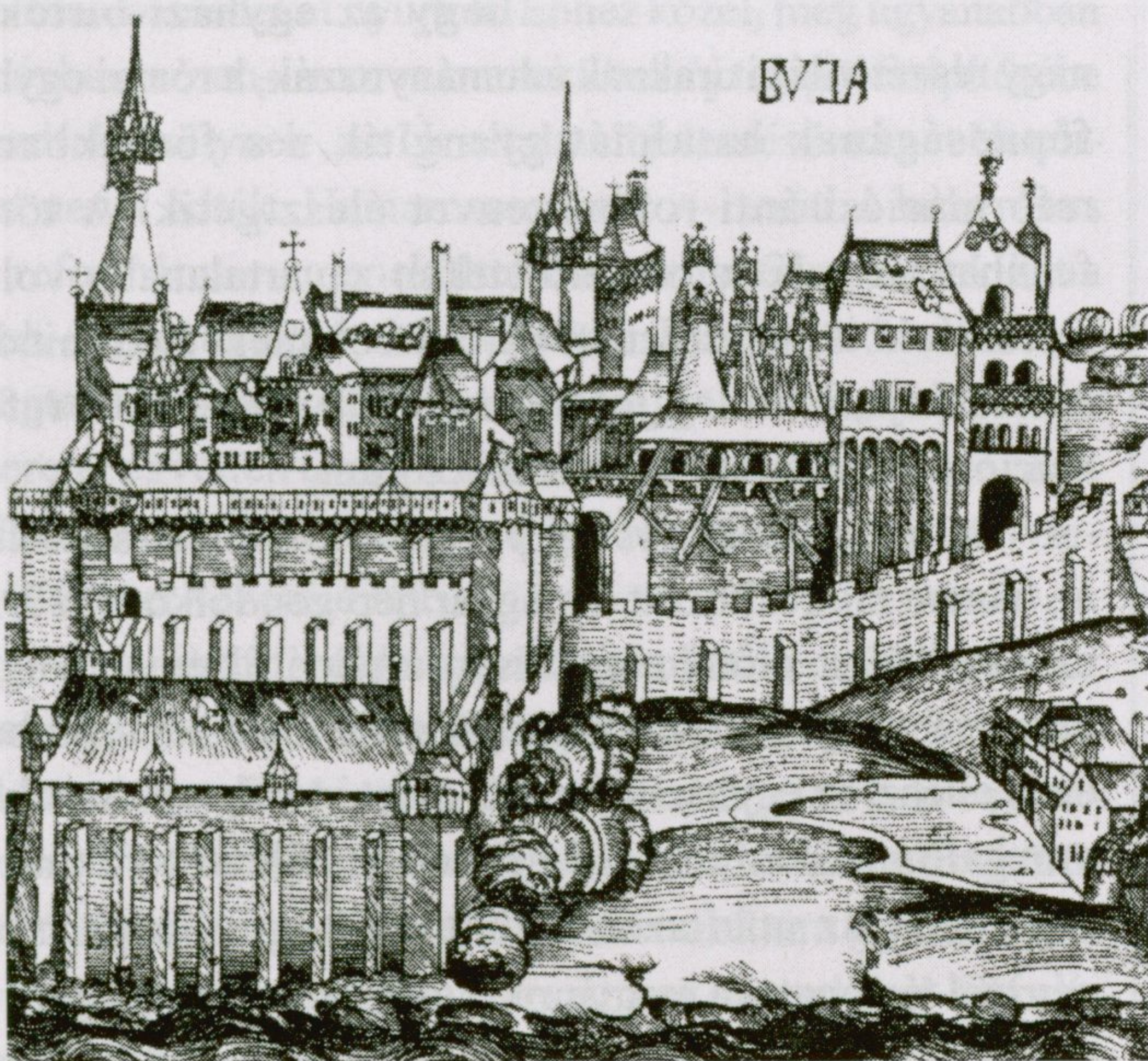
Az erdélyi fejedelemség Szapolyai János királyságából fejlődött ki, s a reformációval szembeni magatartása a Ferdinándéhoz volt hasonló. Szapolyai fia, János Zsigmond viszont a valláspolitikai terén már önálló útra lép. Az országgyűléssel kimondatja: „ki-ki az Istentől neki adott hitben maradjon meg, s egyik vallás a másikat semmi ürügy alatt ne zavarja” (1550). Az 1568-as tordai, majd az 1571-es és 1576-os marosvásárhelyi országgyűlések az unitárius vallást is „recepte religio”-nak (bevett vallásnak) nyilvánítják. Így alakul ki az erdélyi egyházpolitika: a négy bevett (katolikus, lutheránus, kálvinista és unitárius) vallás rendszere, mellyel a fejedelemség a vallási türelem terén messze megelőzte a többi európai államot.

„A török igazgatás alatt szabadon hirdettetik az evangélium” — tudatja az egyik korabeli híradás. Ezzel szemben: „a török éjjel-nappal áskálódik papjaink és iskoláink ellen, mert azt tartják, hogy ezek az okai, hogy a magyar nem akar törökké lenni. Nincs oly pap, kit a török meg nem veretett volna” — adja hírül egy másik. Arról is tudunk, hogy számos templomot lebontatott a török, hogy annak köveit várépítésre használja.

A protestantizmus kibontakozik

Eleinte a lutheri reformáció hódít és szervezkedik, melynek vezéralakja Dévai Bíró Mátyás, a „magyar Luther”, majd a tiszántúlon Ozorai Imre. De Kálmáncsehi Sánta Márton révén Magyarországon csakhamar megjelenik a svájci reformáció is, mely Zwingli irányát követi, majd Szegedi Kiss István, Huszár Gál, Turi Pál, de főképpen Méliusz Juhász Péter a kálvini szellemű reformációt viszik diadalra. Erdélyben megjelenik az antitrinitárius (szentháromság-tagadó) irányzat is, melynek élére Dávid Ferenc áll, de amikor már szombatos elveket kezd vallani, Báthori István börtönbe záratja, s az unitáriusok nagy része visszatér korábbi egyházaiba, míg a megmaradtak egy mérsékeltebb hitvallást fogadnak el.

Mindegyik irányzat kialakítja saját egyházszervezetét, mely lényegében hierarchikus szervezet: a gyülekezeteken belül a papok kezében van minden jog és hatalom, a világi hatóságok pedig feltétlenül támogatni tartoznak őket. A papok választják saját soraikból az espereseket, illetve püspököket, ezek pedig „canonica visitatio”-kat, egyházlátogatásokat tartanak, s ezeken ellenőrzik és fegyelmezik

A budai vár a 16. század elején

a lelkészeket, tanítókat, gyülekezeteket. A gyülekezeteknek csak a lelkészválasztás, illetve marasztalás kérdésében van beleszólásuk. Viszont a pártfogó főurak, vármegyei és városi hatóságok nagy befolyással vannak az egyházi életre és annak igazgatására.

A magyar protestantizmus a szellemi élet olyan fellegvárát alapítja, mint Debrecen, Pápa, Sárospatak iskolái. Az irodalom területén is a reformátorok az úttörők: Sylvester János az Újtestamentumot fordította magyarra (1541), majd Károli Gáspár az egész Bibliát lefordítja és sajtó alá rendezi (1590). Gálszécsi István az első magyar énekeskönyv, Dévai Bíró Mátyás az első magyar hittani kézikönyv, Ozorai Imre az első magyar hitvitázó mű szerzője, Sztárai Mihály a magyar drámai irodalom úttörője. A vallásos költészet terén Sztárain kívül Szegedi Kiss István, Bogáthy Fazekas Miklós és az ugyancsak protestáns Balassa (Balassi) Bálint a legkiválóbbak e korban. Batizi András kátét, bibliai históriás énekeket ír, de Benczédi Székely István „Kalendárium magyar nyelven” s „Krónika ez világnak jeles dolgairól” című műveivel már a világi irodalom terén jeleskedik.

Vallási küzdelmek Európában

Róma a reformáció gyors sikerei után fokozott buzgósággal vette fel a harcot a katolikus hiten megmaradtak megtartására, illetve az elveszettek visszaszerzésére. Ebben a küzdelmében a legjelentősebb szerep az 1540-ben alapított „societas Jesu” (Jézus társasága) nevű új rendnek, a jezsuitáknak jutott.

Franciaországban a kálvini hitű hugenották térnyerésének a párizsi Szent Bertalan-éji és az azt követő országos méretű szörnyű mészárlás vetett véget (1572).

Németalföldön a lakosság fellázadt a katolikus-spanyol II. Fülöp uralma ellen, az északi tartományok elszakadtak Spanyolországtól és Hollandia néven új országot alkottak, melyben a református lett az államvallás. A spanyol uralom alatt maradt déli rész (a mai Belgium) viszont teljesen római katolikus lett.

Németországban az 1555-i augsburgi békekötés csak ideiglenes biztosította a protestantizmus és katolicizmus együttélését. A protestáns rendek védszövetséget, „uniót” hoztak létre, a katolikusok pedig „ligában” szövetkeztek. Az osztrák tartományokban a reformáció egyházait szinte egészében kiirtották.

A csehek azonban fegyvert fogtak a Habsburgok ellen, s ezzel kitört a harmincéves háború (1618). Ennek első szakaszában (1629-ig) a protestánsok egyik vereséget a másik után szenvedték, s II. (Habsburg) Ferdinánd már a protestantizmus teljes kiirtására gondolhatott. Gusztáv

A Szent Bertalan-éji mészárlás
André Held festménye (Musée Cantonal des Beaux Arts, Lausanne)

Adolf svéd király közbelépése azonban megfordította a háború kimenetelét, s 1632-ben bekövetkezett hősi halála után a harcok tovább folytak, de már kimondottan politikai célokért. A Habsburgok hatalmának megtörésére még a hugenottákat elnyomó Franciaország is szövetkezett az evangélikus Svédországgal. A harmincéves háborút lezáró vesztfáliai békekötés (1648) vallásügyi része lényegében az 1555-ös állapotokat állította vissza, de az evangélikusoknak biztosított jogokat megadta a reformátusoknak is. Fenntartotta viszont a fejedelmeknek azon jogát, hogy saját hitük követését alattvalóiktól is megkövetelhessék („cuius regio, eius religio”), de a más hithez ragaszkodóknak biztosította a szabad elköltözés lehetőségét. Ezek a rendelkezések azonban nem terjedtek ki Csehországra, Sziléziára és az osztrák örökös tartományokra, ahol a Habsburgok kíméletlenül folytatták a rekatolizálást.

Angliában Erzsébet királynő után a katolizáló püspöki pártot támogató skót Stuart dinasztia került a trónra, mely a kálvini irányzatú puritánokat vette üldözőbe, s ezzel előidézte az angol forradalmat. Cromwell Olivér vezetésével a teljes függetlenséget óhajtó independensek, s velük együtt a puritánok kerekedtek felül. A királlyá tett III. Orániai Vilmos fenntartotta az angol (anglikán) államegyházat, de a római katolikusok és szociniánusok (unitáriusok) kivételével a más irányzatot követőknek már csak korlátozott vallásszabadságot biztosított. A püspöki szervezetet fenntartó anglikán egyházzal szemben a kálvini irányzat hívei, a presbiteriánusok a presbiteri szervezethez ragaszkodtak, de a közülük legharciasabbak, a puritánok az egyházat minden „pápás kovásztól” meg akarták tisztítani (puritas = tisztaság). Az independensek (= függetlenek) már semmiféle kötött egyházi szervezetet sem akartak, hanem minden egyes gyülekezet teljes önállóságát kívánták. Mindazokat, akik nem voltak az államegyház hívei, összefoglalóan a „dissenters” (= másképp gondolkodók), magyarítva a „diszenter” szóval illették.

Az angliai vallási forrongásban még egyéb felekezetek is keletkeztek, így a baptisták és a kvékerek (quakers = reszketők). Ezek közül sokan az üldözések miatt az Újvilágba, Észak-Amerikába vándoroltak, s ott szabadon terjeszthették meggyőződésüket.

Az ellenreformáció Magyarországon

A jezsuitákat Magyarországra Oláh Miklós esztergomi érsek hozatta be. Néhány évvel később Báthori István lengyel király és erdélyi fejedelem Erdélybe is küldött jezsuitákat, onnan viszont csakhamar száműzték őket. Amikor Báthori Zsigmond, az önmagával is meghasonlott fejedelem Rudolf császárnak átengedte Erdélyt (1597), a török hódoltság kivételével egész Magyarország Rudolf uralma alá került. A protestánsok tervszerű üldözését ő indította el. Erdély megszállását Básta nevű vezérére bízta, aki kegyetlen szigorral lépett fel a protestáns köznemességgel szemben, s zsoldosai mérhetetlen pusztítást, nyomorúságot hoztak az országra. Ebben az időben a Szepességben, a Felvidéken és Erdélyben egyre-másra veszik el a protestáns templomokat, üzik el a papokat és tanítókat. Az 1604. évi pozsonyi országgyűlésen Rudolf kimondja, hogy Magyarországot minden eretnekségtől meg akarja tisztítani, egyben eltiltja az országgyűlést, hogy vallási kérdéseket tárgyaljon.

Protestáns erdélyi fejedelmek

Bocskai István fejedelem

Ekkor lépett a színre Bocskai István (1557—1606) református főúr, aki kezdetben teljes odaadással támogatta unokaöccse, Báthori Zsigmond Habsburg-barát politikáját, sőt Rudolf prágai udvarában az erdélyi ügyek tanácsadója lett. De hamarosan rájött, hogy az udvar közönyösen viseltetik Magyarország integritása vissza-

állításának kérdésében, ezért visszavonulva a politikától, bihari birtokaira költözött. A Básta üldözése elől török területre menekült nemesek egyike, Bethlen Gábor azonban felkérte Bocskait, hogy álljon a nemzet élére. Az erdélyi rendek fejedelemmé választották, s a hajdúk segítségével hamarosan átvette az uralmat az ország nagyobb része felett. A török szultán szövetséget kötött vele s koronát küldött neki, amit Bocskai soha nem tett fejére, mivel —

mint mondta — nem a saját hatalmáért, hanem „hitünk- és a törvényeinkben megromlott szabadságunkért” húzta ki hüvelyéből kardját. Ezért kész volt a Rudolf-fal való békekötésre: az 1606. évi bécsi békében a katolikus vallás sérelme nélkül biztosította a protestáns rendek vallásszabadságát. Néhány hónappal a bécsi békekötés után azonban Bocskai meghalt, s az ellenreformáció igazából ekkor lendült teljes támadásba.

A térítés terén a legnagyobb sikert Pázmány Péter (1570—1637) érte el, aki kezdetben református volt, de jezsuita iskolában tanult s maga is jezsuita lett, majd elnyerte az esztergomi érseki méltóságot. Vitairatai teológiai tartalmukon túl jelentős értéket képviselnek: a korabeli irodalom gyöngyszemei.

A harmincéves háborúban a protestánsok kezdeti kudarcai sötét jövőt festettek a magyar protestantizmus egére is. Ekkor került Er-

dély trónjára Bethlen Gábor (1580-1629), a más vallásúakat is tisztelő buzgó, bibliai református fejedelem, aki országát a gazdasági és kulturális virágzás magas fokára emelte. Tizenhat éves uralkodása alatt ellenség lába nem taposta Erdély földjét, noha három nagy hadjáratot is

Bethlen Gábor és Káldi György vitája

vezetett I. Ferdinánd ellen. Fő célja az egységes magyar királyság megteremtése volt, ez azonban csak óhaj maradt. Másik célját, a vallásszabadság biztosítását viszont három békében: a nikolsburgi (1621), a második bécsi (1624) és a pozsonyi (1626) békékben elérte. Istenben való erős hitét mindhaláláig megtartotta, utolsó bizonyágtétele az a néhány szó, melyet haldokolva vetett papírra: „Ha az Isten velünk, kicsoda ellenünk? Senki nincsen bizonyára, bizonyára nincsen!”

I Rákóczi György (1591—1648) uralkodása idején tovább tart „Erdély aranykora”. Buzgó református, aki harminckétszer olvasta el az Újtestamentumot. Feleségével, Lorántffy Zsuzsannával együtt egyházakat, iskolákat, lelkészeket, diákokat támogat. A Habsburg fennhatóság alatti Magyarország protestánsainak sanyarú sorsa arra készíteti, hogy háborúba lépjen. Szövetkezik a svédekkel és franciákkal, megszállja Felső-Magyarországot s már Bécset fenyegeti, amikor az osztrák diplomáciának sikerül a törököt felbízgatni ellene. Így kénytelen békét kötni Linz-

ben (1645). A vallásszabadság szempontjából ez a béke előrelépést jelent, mert a protestánsoknak az istentiszteleti életen kívül biztosítja a templomok, harangok és temetők használatát is. Az 1647. évi országgyűlés törvényerőre emeli a béke pontjait s 90 templom visszaadását rendeli el. Egy év múlva azonban meghal a fejedelem, s fia, II. Rákóczi György (1621—1660) szerencsétlen lengyelországi hadjáratával katasztrófába taszítja Erdélyt, s a linzi béke vívmányai hamarosan megsemmisülnek.

Erdély bukása, az ellenreformáció sikerei

A lengyelországi hadjárat a török szultán haragját zúdította Erdélyre, — török és tatár hadai végigpusztítják azt, s Váradot a hódoltsági területekhez csatolják (1660). II. Rákóczi György elesik a fenesi csatában. A fejedelmi széket Apafi Mihály (1632—1690) nyeri el, aki már csak árnyéka elődeinek, így Erdély jelentősége Magyarország szempontjából szinte semmivé lesz. Pedig épp ekkor, I. Lipót uralkodása idején készül döntő támadásra az ellenreformáció. Maga az országbíró, Nádasdy Ferenc és II. Rákóczi György özvegye, Báthori Zsófia járnak elől az erőszakos térítésben.

A patrónusok legtöbbje már a század első felében megtagadta protestáns hitét és rekatolizált, majd a század második felében a módszeres üldözés megtörte a kisebb nemesek ellenállását is. A városi tanácsokat erőszakosan kicserélték és római katolikus hivatalnokok vezetésére bízták. Alkalmazni próbálták azt a felfogást, hogy a szabad városok a király tulajdonai, s a vallás ügyében felelevenítették az országgyűlési törvények által már megsemmisített földesúri jogot, a „cuius regio, eius religio” elvét.

Az elégedetlen főurak és nemesek Wesselényi nádor vezetésével kibontakozott Habsburg-ellenes rendi szervezkedése, amit Wesselényi-féle összeesküvésnek is mondanak (1666), csak súlyosbította a protestánsok helyzetét. Bár a mozgalom vezetői római katolikusok voltak, mégis, miután elfojtották, a protestánsokra hárították a hűtlenség vádját.

A gyászos évtized

Az 1671 és 1681 közti éveket a magyar protestánsok gyász-évtizedének szokás nevezni. A Wesselényi-féle szervezkedés ürügyén Pozsonyban rendkívüli törvényszéket állítottak fel (1671), mely elé nemeseket és polgárokat idéztek, akiket a király iránti hűtlenséggel vádoltak. Az üldözés lelki vezére Szelepcsényi György prímás volt; — a megidézettek nagyobbik része protestáns. 1671-től kezdve a püspökök maguk járták be katonai kísérettel a

szabad- és mezővárosokat, hogy „királyi jogon” elvegyék a templomokat a protestáns gyülekezetektől. 1672-ben Kollonich Lipót gróf, akkor bécsújhelyi püspök Bécsből 1200 katonát hozatott, és erőszakosan vette el a templomokat és iskolákat.

A sárospataki református kollégium

Ilyen előkészítés után 1673-ban 33 evangélikus lelkészt idézett meg Pozsonyba Szelepcsényi György érsek. A megjelenteket névtelen és koholt levelek, köztük Vittnyédy István koholt levelei alapján felségsértéssel, lázítással, a törökkel való cimborasággal és a római katolikus vallás megsértésével vádolták. A sikeres megrettentés folytatásául 1674-ben már 33 vármegyéből kb. 700 lelkész és tanító volt megidézve, még a török hódoltságból is. Megjelent 284 evangélikus és 62 református. A vád, tárgyalás, ítélet, igazi cél ugyanaz volt, mint az előző évben. Ha a Vittnyédy-féle levelek nem lettek volna hamisítványok, akkor sem lettek volna bizonyítékok a vádlottak ellen. Szekfü Gyula történész hitelesnek tartja, de ő maga is így ír: „Vittnyédy ezekben, az ő szokott nagyhangú és forradalmi modorában, egész tervét adja az Erdély érdekében szervezendő felkelésnek, s egyúttal kijelöli egyes magyarországi protestáns lelkészeknek a felkelésben való szerepét.”

A pert egyébként is úgy folytatták le, hogy a tárgyalagos ítélezésre nem volt lehetőség. A vádlók egyben bírák is voltak. A vádlottakat egyenként ki sem hallgatták. Alig egy havi tárgyalás után, április 4-én a lelkészeket, 7-én a tanítókat mind halálra ítélte a törvényszék. Szekfü Gyula írja: „A bíróságot ... különösen az érdekelte, hogy most alkalom nyílt széles területeken megszabadítani a lelkeket az eretnokség hirdetőitől.” Hogy mennyire nem a vádban foglalt „büntettek” megtorlása volt a cél, hanem az evangélikus és református egyház elpusztítása, kétképpen bizonyítja a halálra ítélték további kezelése. Akik térítvényt írtak alá, hogy elhagyják az országot vagy lemondanak hivatalukról — megszabadultak a büntetéstől. A megfélemlítés nyomán sokan elfogadták a feltételek valamelyikét, de közel száz olyan férfi akadt, aki ártatlansága tudatában kijelentette, hogy nem kegyelmet kér,

hanem igazságot, s ezért nem fogad el egy feltételt sem. Ezeket várfogságba hurcolták: Berencsre, Komáromba, Eberhardra, Lipótvárra, Kapuvárra és Sárvárra.

Gályarab prédikátorok

Akiket a várfogság testi-lelki gyötrelme nem ölt meg s nem tört meg, azokat 1675-ben gályarabságra indították. A berencsi, lipótvári és komáromi börtönből összegyűjtött 42 foglyot 1675. március 18-án indították útnak. Halál, szökés, betegség, egyéb ok miatt számuk 30-ra szállott, amire 1675. május 8-án eladták őket Nápolyban a gályákra — egyenként 50 aranyon. Szintén gályarabságra szánták azokat is, akiket a kapuvári és sárvári börtönből hurcoltak el, s Buccariban szenvedtek 1675. október 12-től 1676. május 2-ig kínos fogságot. E csoportból is (húszan indultak útnak) többen életüket veszítették a gyötrelmekről.

A protestáns országok felháborodottan léptek közbe a bécsi kormánynál. Végül Németalföld (Hollandia) utasítására Michael de Ruyter tengernagy szabadította ki a még életben maradt gályarabokat 1676. február 11-én. Velük együtt szabadított ki még két, Theatéból Nápolyba hurcolt lelkészt.

A kiszabadítottak szétszóródtak Európa protestáns országaiba. Vértanúságra kész hűségük nagy részvétet és elismerést szerzett a magyarországi protestantizmus iránt.

Utójáték

Az Erdélybe bujdosott protestáns magyarok, a „kuru-cok” végre fegyveres támadást szerveztek a császár zsoldosai és a velük tartó magyarok, a labancok ellen. 1678-ban a bujdosók élére Thököly Imre (1657—1705) állt, s a török támogatását is megnyerve Felső-Magyarország tekintélyes részét megszállta. Sikereinek láttán Lipót 1681-ben Sopronba országgyűlést hívott össze, ahol megalkották a vallásügy szabályozására a hírhedt XXV. és XXVI. törvénycikkeket. Ezek elvben az ország egész területén biztosították a protestánsok vallásszabadságát, de „a földesúri jog” fenntartásával; az elvett templomok visszaszolgáltatása helyett kijelöltek néhány helyet, ahol a földesúr köteles telket adni templomépítésre.

Az itt alkotott vallásügyi törvény mély hanyatlás volt a korábban kivívott jogok után, de kedvezőbb volt a „gyászos évtized”-hez képest. Amikor Thököly a törökök oldalán újból bekapcsolódott a Habsburgok elleni küzdelembe, Magyarország török hódoltsága a végéhez közeledett. Az ország felszabadítása után végül a töröktől kijelölt száműzetési helyén, Nikomédia mellett, Izmidben élt feleségével, Zrínyi Ilonával, II. Rákóczy Ferenc anyjával együtt, 1705-ben bekövetkezett haláláig.

Összeállította: **Molnár-Veress Pál**

Michael de Ruyter holland tengernagy 1676. február 11-én kiszabadítja a gályarab prédikátorokat. (Tamássy Miklós festménye, 1910.)

A szcientológia

Egy új vallásos életmódot forgalmazó világméretű üzleti vállalkozás

A keresztyénséget kezdettől fogva kísérték és kísértették a tévtanítások, de meg kellett küzdenie az ókori sokistenhittel, a divatos bölcseleti irányzatok vallásként fellépő igényével, majd missziója terjedése folyamán azokkal a világvallásokkal, amelyeknek területére eljutott, vagy amelyek, mint például az iszlám, betörték az akkor már keresztyénné vált földközi-tengeri országokba.

Voltak mindig olyan tévtanítások, amelyek a keresztyénség köréből támadtak. A második században Marcion azt tanította, hogy az Ószövetség Istene más, mint az Újszövetségé. Arius a negyedik században Jézus istenségét tagadta. Augusztinusnak már a manicheizmussal kellett megküzdenie, amely a párszizmus és a keresztyénség összekeveréséből olyan vallást hozott létre, amely azt állította, hogy Isten és a Sátán egyenlő ősi hatalmak, amelyek küzdelméből keletkezett a világ és a történelem. Az újabb és újabb tévtanítások nem szűntek meg a középkoron át egészen maig. A régi korok és a huszadik század, különösen ennek második fele között azonban az a lényeges különbség, hogy amíg az előző századokban egy nemzedékben egy-két tévtanítás keletkezett, amelyik ellenkezett az evangélium „egészséges tanításával“, az Apostoli Hitvallásban megvallott bibliai hittel, addig századunkban, de különösképpen a második világháború óta ezerszámra keletkeznek tévtanítások, és olyan vallási jelenségek, úgynevezett quasi vallások, valláshoz hasonló lélektani jelenségek is, amelyeknek tulajdonképpen semmi közük a hagyományos értelemben vett keresztyén hithez, sőt más vallásokhoz sem. Ezeket a vallástudomány „új vallási mozgalmak“-nak nevezi.

Ezekre az új vallási jelenségekre legyenek keresztyén tévtanítások, nyugati vagy keleti misztikus mozgalmak, jellemző az „önmegváltás“ kísérlete, amelyről már annyiszor bebizonyosodott a történelem folyamán, hogy csalóka álom, amely csodákat ígér, de csak a személyiség széteséséhez és kétségbeeséshez vezet. Mert az ember semmilyen titáni kísérlete útján, semmiféle vallásos módszerrel és gyakorlattal nem válthatja meg önmagát a bűntől és a haláltól, az Istentől való elszakítottság, Isten és az embertárs közösségből való kirekesztettségéből, egyedül a teremtő és megváltó Isten szabadító tette, Jézus Krisztus bűntörlő halála, új életet és örök életet adó feltámadása által.

A szektákkal többen, sokféleképpen foglalkoztak. Többek között Makkai Sándor „A szekták keletkezésének okai“ című, 1912-ben kiadott értekezésében felsorolja a szekták keletkezésének

egyetemes okait, majd megállapítja, hogy a szektásodás sajátosan protestáns betegség, hiszen a „szekta nem más mint a sarkalatos protestáns elvek egyoldalú érvényesítése“. „A szekta a protestantizmus torzképe, karikatúrája, azt mutatja, hogy milyen lenne a Szentírás fundamentumán a személyes élő hit köveiből épült protestantizmus, ha szakítana a kultúrával, a szellemi élet fejlődésének törvényeivel, a múltnak saját történelmi kibontakozásában nyert isteni lendítő erejével“. Ezért fogalmaz az 1938-ban kiadott, „Az Egyház missziói munkája“ című művében így: „A szekta nem felekezet, nem Egyház, hanem a keresztyénség történelmi fejlődéséből magát kiszakított, azzal szembehelyezkedő mozgalom és alakulat. A szekta mindig történelem ellenes és ezzel együtt kultúraellenes alakulat. Önmagának igényli a Szentírás hiteles magyarázatát, s ebben minden jelenséget valami titokzatos eseménnyel, többnyire a világ végével kapcsol össze, fő gondja az idők jeleinek megfejtése, amelyek alapján világ-katasztrófákat, dátumokat jövendöl meg. A szekta erős vallásos ösztönzésű, élénk erkölcsi törekvésű, de értelmileg homályos és érzelmileg túlfűtött egyének között hódít.

Etimológiailag a „szekta“ szó eredetét két latin gyökre lehet visszavezetni: az egyik a sequi = követni jelentésű kifejezés. A szekta szó a latin nyelvhasználatban egy ember – például egy pártvezér, politikus vagy filozófiai iskola vezetőjének – követését jelentette. A másik a secare = elvágni, elkülöníteni jelentésű ige.

Valószínű, hogy a magyar szóhasználatban mindkét jelenés benne van. Szektának nevezzük azt a vallásos csoportot, amely elkülönül, elkülönít a többiektől. De szektának kell neveznünk azokat a vallásos csoportokat is, amelyek a Szentírásban nekünk adott isteni kijelentésnek egy-egy szeletét túlhangsúlyozzák az Ige többi mondanivalójának kárára

A Szcientológia

A szcientológia – a New Age sok más irányzatával együtt – vallásszerű fogalomkészlettel dolgozik, ugyanakkor minden hagyományos vallást, de főleg a keresztyénséget túlhaladottnak tekinti, és éppen azokkal szemben hirdeti a maga új világnézetét. Ezen a „kontrajellegen“ kívül szektás vonás az is, hogy rendkívül zárt közösséget hoz létre, amely minden információt elzár „kifelé“. Szektás jelleg a vezetőkkel szemben megkövetelt és tanúsított szolgálai engedelmesség is.

Mivel nem keresztyén közösségről van szó, sokan nem szektának, hanem kultusznak nevezik. Helyesebbnek tűnik a nem keresztyén közösség vagy új immanens – nem istenhitre épülő – vallási közösség megjelölés.

A szcientológia alapítója Lafayette Run Hubbard. Amerikai hajóstiszt, aki több egyetemen is szerencsét próbált, írni kezdett, főleg tudományos-fantasztikus művek műfajában, míg végül ötleteiből vallást alapított. Azt állította, hogy többször is meghalt. Többször bebörtönözték adócsalásért. Közösségsszervezete katonai mintát követ. 1986-ban halt meg.

Irányzatát először dianetikának nevezte, amely a felfogás átalakítására utal (dia = át, noia = lélek), majd szcientológiának (scientia = tudomány), közösségét pedig Scietology Church-nek, mondjuk így: a „Tudományológia” Egyházának. A lélek átprogramozásának gondolatát egybeötvözte a tudományos-fantasztikus irodalom vélt eredményeivel, a lélekvándorlásnak a keleti vallásoktól kölcsönözött eszméjével és a szellemhit modern formáival.

A dianetika szerint a lelki sérüléseket az „engramok” okozák. Ezek az engramok a múltbeli (akár születés előtti) traumatikus élmények hatására bevésszödnék az emberi lélekbe, megakadályozzák az embert a szabad cselekvésben, félelmet, undort és betegségeket okoznak. A szcientológia egyik célja, hogy a hívő az engramjaitól fokozatosan megszabaduljon és „tisztává” váljon. Egy „tisztának” elvileg nagyobb teherbírásúnak és intelligensebbnek kell lennie az átlagos embernél. Az engramok mérésére a szcientológusok egy E-méter (elektrophychometer) nevű szerkezetet használnak. Ez a gépezet a különböző lelkiállapotok fizikai megnyilvánulását hivatott kimutatni. A belépők gyakran töltenek ki egy „Oxford Capacity Test”-et. A 200 kérdéses tesztnek semmi köze nincs az angliai egyetemhez, viszont – állítólag – kiderülnek belőle az emberek gyenge pontjai. A kiderült gyengeségekre a szcientológia – ígérete szerint – megpróbál orvoslást találni.

A „tisztává” válás után a következő cél a „thetánok” felszabadítása. Hubbard elképzelése szerint 75 millió évvel ezelőtt a Galaktikus Konfederációt egy Xenu nevű gonosz herceg uralta, aki a túlnépesedéstől szenvedő birodalom 76 bolygójának lakóit itt a Földön semmisítette meg. Az áldozatok szellemeit (ezek a thetánok) hidrogénbombákkal robbantotta fel a vulkánokban.

A szcientológia „védjegyei”

Az „S”-betűből és két háromszögből álló „védjegy” a kiadványok és szolgáltatások azonosító szimbóluma. A „Dianetika” háromszög alakú „védjegyében” a sávok a Dianetikában ismeretes „négy dinamikát” jelképezik.

Később ezek a thetánok 36 napon keresztül a jövőbeli földi társadalmak képeit vetítették. Minden kultúra és vallás ezekből a hipnotikus élményekből táplálkozik. Ezek a thetánok elvileg mindannyiunkban jelen vannak. Az ember rengetegszer újjászületik és csak a benne levő thetánok – a szellemi lényeg – állandók. A thetánok aktivizálásával a szellemi szabadságunk nő. Az „Operating Thetan” szinteket Hubbard a hatvanas években dolgozta ki. Az eredetileg három lépcsősre tervezett kurzus ma már nyolc lépcsős és még további hét szint létezik, amit eddig nem hoztak nyilvánosságra.

Módszereik

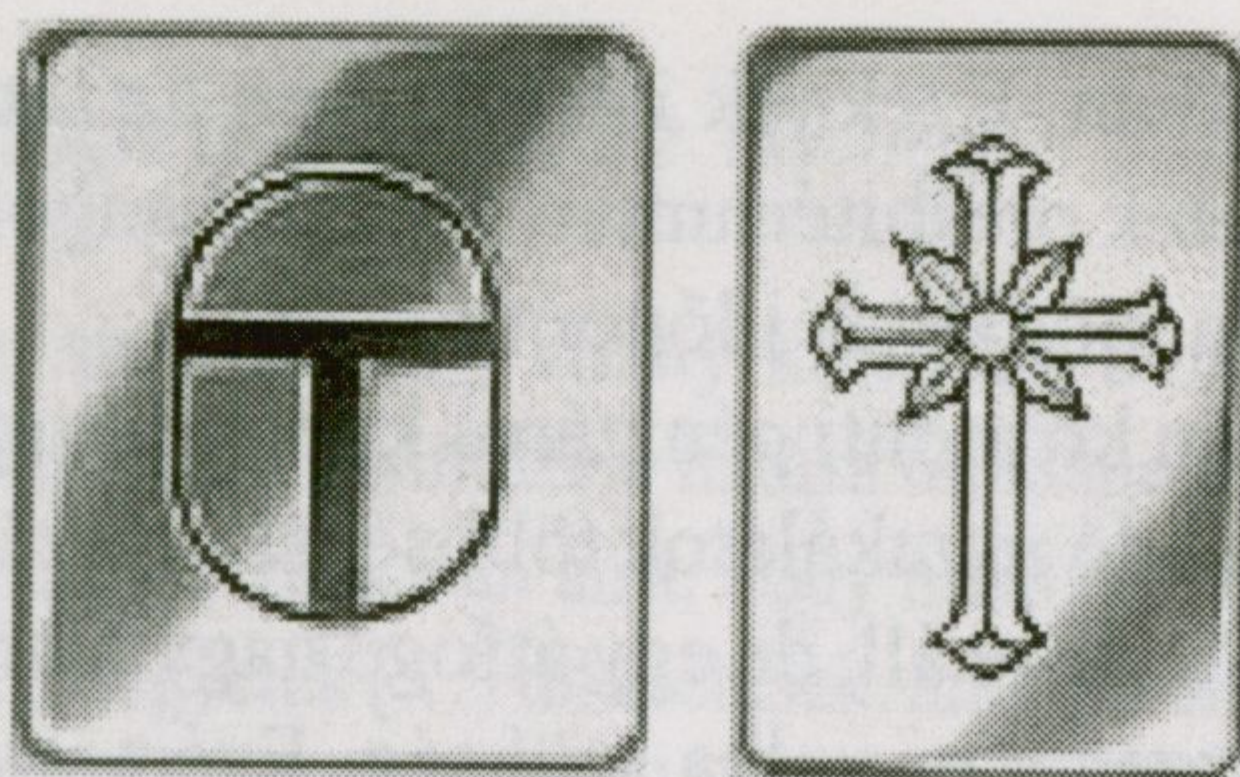
A szcientológia kizárólag Ron Hubbard (összesen 500.000 oldalnyi terjedelmű) műveit követi, senki nem változtat az ő doktrínáin. A közösség története során több olyan csoport jött létre, amelyek a szcientológia tanait követték, de nem ragaszkodtak Ron Hubbard személyéhez. Ezeket a közösség keményen üldözi. Több mint 11 ezer bejegyzett védjegyük van, ezeket csak a „Vallási Technológiai Központ” engedélyével lehet használni.

Az előrehaladás elméleti és auditáló vonalon történik. Az elméleti szint 12 lépcsőből áll. Minden egyes lépcső jogosít az annak megfelelő szintű auditáló tevékenység gyakorlására. Az auditálás alatt a hívőnek a szcientológia magasabb szintjén levő auditor kérdéseket tesz fel, ezek segítségével szabadul meg problémáitól. A kérdések nem az auditor sajátjai, hanem Ron Hubbard által előírtak. Az auditálás hatása annyira erős lehet, hogy sok hívő számolt be auditálás-függőségről. Léteznek még szaunázással, futással és vitaminkezeléssel egybekötött intenzív „méregtelenítő” kúrák.

A közösség felépítése

A szcientológusok saját adataik szerint kb. 8 millió taggal rendelkeznek, 107 országban működnek 31 nyelven. Évente kb. félmillió ember iratkozik be először egy kurzusra. 13 ezer alkalmazottuk van a több mint 2000 közösségben és az azokhoz kapcsolódó szervezetekben. A Dianetikát eddig 18 millió példányban adták el, de egyes források szerint ehhez nagyban hozzájárult az, hogy a szcientológusok felvásárolták és újra forgalomba hozták példányokat.

A közösség nagyon hasonlít egy hierarchikusan tagolt multinacionális céghez. Minden poszt betöltésére megvan az előírt szint a szcientológia területén folytatott tanulmányokban. Ugyanakkor a felsőbb szintek anyagait annyira titkosan kezelik, hogy az alsóbb szinteken levők sem ismerhetik azokat. Hat fajta közösségtípus létezik. A legszervezetlenebbek a pionírok, akik az addig feltáratlan területeken dolgoznak, rendszerint a saját költségükön. A missziók már hivatalosan is be vannak jegyezve, tanfolyamokat

A szcientológia "védjegyei"

Az OT-szombólum az "Operatív Thetán" állapot "védjegye". A "szcientológiai kereszt" nyolc ága a "nyolc dinamikát" jelképezi.

és auditálást szerveznek. Az „Ötös Szintű Központokban” az ötödik szintig folyik az auditálás. A továbbtanulás összesen négy, úgynevezett „Saint Hill” szervezetben történik, ahol a hatodik szintig lehet eljutni. A „Flag” szervezet, amely a szcientológia „szerzetesrendje”, nagyban hasonlít egy félkatonai szervezetre: a tagoknak egyenruhájuk és álkatonai rendjük van. Itt a hetedik szintig biztosítják a kiképzést. A piramis csúcsán a közösség Clearwaterben (Florida) állomásozó „Freewinds” nevű hajója áll, a nyolcadik szintet csak itt lehet elsajátítani.

Szervezetenként kb. 300 posztjuk létesül, amit akár külön emberek is elsajátíthatnak. A munkatársakat hét divízióba osztják. A divíziókat titkárok fogják össze, akik egy ügyvezető igazgató alá tartoznak. Minden divízió feladata pontosan meg van határozva.

A Szcientológia Egyház több olyan csoportot alapított, amelyek kapcsolatban vannak az egyházakkal, bár kimondott céljuk nem az új hívők toborzása. Ilyen szervezeteik többek között, pl. a WISE, a szcientológus üzletemberek csoportja, az ABLE, ami a jobb életért és az oktatásért hívatott küzdeni. 1969 óta minden országban megalapították az „Állampolgári Bizottság az Emberi Jogokért” alapítványt, aminek a pszichiátria megreformálása a célja. Ezt a szervezetet az ENSZ 1986-ban hivatalosan elismerte. A közösség működtet még bűn és drogrehabilitációs központokat. Azok a szcientológusok, akik ezeknek a szervezeteknek dolgoznak, fizetésük egy részét tanfolyam-kreditekben is kérhetik, így olcsóbban iratkozhatnak be a szintjüknek megfelelő kurzusokra.

Áraik

A szcientológiában minden kurzusnak és auditálásnak meghatározott, országonként változó ára van. A nemzetközi menedzserrendszer fenntartása igen költséges, ennél fogva a „tisztává” válás tucatnyi kurzusa akár több tízezer dollárba is kerülhet. Egy feljebb lépés az egyik szintről a másikra szintén dollár ezreket jelenthet. Az auditálás költsége elérheti az óránkénti ezer dollárt is. Sok szcientológus rendelkezik saját – akár több – elektropshyhometerrel, amiből a legújabb típus ára kb. 300.000 dollár. Tagdíjat viszont sehol nem szed a közösség, sem egyéni, sem állami támogatást nem fogad el. Ahol a szcientológia

egyházként van bejegyezve, ott a befolyt összegek után nem kell adóznia.

Szcientológia Magyarországon

A szcientológia Magyarországon 1989 óta van jelen, egyházként 1991 óta van bejegyezve. A Dianetikát 1990-ben adták ki először. Az országban 15 misszió van, amik a fővárosinak vannak alárendelve. A budapesti központ kb. 80 emberrel dolgozik.

A szervezet önfenntartó, sőt bevételeinek 10%-át a nemzetközi központba továbbítja. A bevétel 30%-ból fizetik az alkalmazottakat. Saját bevallásuk szerint 15 000 állandó tagjuk van. Magyarországon nincs még szakképzett oktatógárda, ezért a kurzusok csak az előkészítő szintig érhetők el, átlagosan 5 000 forintért. A méregtelenítő kúra 50 000 forintba kerül. Az auditálás költsége óránként kb. 1 000 forint.

Mit tartanak a Bibliáról és Jézus Krisztusról?

Nem tekintik kinyilatkoztatásnak, csupán az emberi elme adott időszakra szóló megnyilvánulásának. Még csak nem is hivatkoznak keresztyén forrásokra.

A szcientológusok Jézust legfeljebb nagy gurunak tartják, de semmilyen jelentőséget nem tulajdonítanak neki. Istent nem tekintik személyes valóságnak, sokkal inkább afféle világegységben gondolkoznak, az emberi lelket a világ-egész részének tartják.

Mennyiben keresztyének?

Semennyiben, hiszen nem vallják a Szentháromságot, és Jézust is csupán embernek tekintik. Ismernek néhány keresztyén jellegű szertartást, pl. a keresztség (vagy inkább a névadás), házasság, temetés ceremóniáját, amelyet a „lelkésznek” nevezett személy végez, de mindez csak álca, semmi köze a keresztyén szertartásokhoz. A Church (Egyház) elnevezés hangoztatása csak azt célozza, hogy az egyházakhoz hasonlóan adómentességet élvezhessenek.

Miből áll szerintük az üdvösség?

A szcientológia feladja az üdvösség eszményét. Hangoztatja a lélekvándorlás eszméjét, de végső soron az ember evilági boldogulását, személyes kiteljesedését, az önmegváltás lehetőségét hirdeti, az „élet és a kommunikáció ismeretere és javítására vállalkozik, és éppen ezzel arat sikert üzletemberek, sikerre vágyók, esetleg félresiklott egzisztenciák körében.

Összeállította: Magyar-Köpe Gábor

A próbát kiálltuk... (Folytatás az 5. oldalról)

A Tångagärde Gyülekezeti Otthon múlt évi tevékenységéről Jordáky Béla, az Intézőbizottság elnöke, valamint Tompa Anna, a gondnokság tagja közösen számoltak be. Minden odalátogató érzékelhette, hogy az Otthon a 2000. évben is folyamatosan szépült, hogy mintegy 25 új emeletes ágygal, néhány szükséges felszereléssel gyarapodott. Megállapítást nyert viszont az is, hogy némely vendégcsoport részéről gyakran volt tapasztalható a nemtörődöm-ség, ugyanakkor a gondnokság tagjai a lakhelyüktől számított 70–100 km-es távolságból nehezen és körülményesen tudják nyomon követni az épületek és felszerelésük, valamint a kert és külső területek rendbentartását, melyet a leggyakrabban — az Otthont használók helyett — maguk voltak kénytelenek elvégezni. Időszerűvé vált az épületek külső tatarozása is. Ez év tavaszán szakemberek végzik el a főépület alapjának újraszigetelését. Az Intézőbizottság felmérte, milyen más munkálatok válhatnak időszerűvé. S mivel ezeket saját erőből, több szakaszban szervezett közmun-ka révén szeretné elvégeztetni, az Intézőbizottság felkérte a gyülekezetek felügyelőit, segítsenek azon szakemberek (víz- és villanyszerelők, asztalosok, ácsok, bádigosok, tetőfedők, kőművesek, szobafestők-mázolók, varrók stb.) összeírásában, akik ilyen formában részt vállalnának e

munkálatokban. Ezeknek ismeretében az Intézőbizottság a gyülekezetek presbitériumaival összehangoltan kitűzheti a közmunka módját és időpontjait.

Pap Iván központi pénztáros közölte, hogy az Otthon-ban elvégzendő munkálatok többségére a szükséges pénz-alap rendelkezésre áll, de egy átfogó nagytatarozáshoz még jelentős összegekre volna szükség. Ezért javasolta, hogy az Egyháztanács hirdessen meg évente két célirányos gyűjtést: — a tavaszi félévben (májussal bezárólag) minden gyülekezet egy havi teljes perselypénzét a Tångagärde Gyülekezeti Otthon javára, az őszi félévben (novemberrel bezárólag) pedig az ifjúsági munkára fordítsa. A Küldött-gyűlés egyhangúlag elfogadta Pap Iván javaslatát, s ezt követően a lelkészek és a felügyelők feladata, hogy az illető istentiszteletek alkalmával hirdessék meg a célado-mányt, illetve gondoskodjanak annak begyűjtéséről.

A Küldöttgyűlés természetesen meghallgatta és meg-tárgyalta a felügyelőknek egy-egy gyülekezetéről szóló beszámolóit, sajtóságos kéréseit és észrevételeit, s lehető-ségei szerint tovább segíti őket munkájukban. Az eredmé-nyesen és jó hangulatban lefolyt Küldöttgyűlés vasárnap istentisztelettel ért véget.

Tóth Ildikó országos főjegyző

Ahol a reményt is elmosta az áradat

Úszik az ágy, a babakocsi, a pajtából menekült malac, a rejtekéből kiűzött gím, már úszik a nyárikönyha, az esküvői kép, a családi Biblia, a temetőkertből kimosott koporsó... A halállal versenyt úszik az élet.

Az 1998-as, majd „a század árvizének” mondott tavalyi pusztítás után a „szőke” Tisza ismét orvul támadt Szabolcs, Szatmár és Bereg falvaira; — a Felső-Tisza mente a határ mindkét oldalán segítségért kiált. A minden eddiginél nagyobb víz kétszáznál több települést, bennük

Árvízi pillanatkép. (A fotót egy magyar internet-lapról kölcsönöztük.)

több tízezer házat öntött el, ezernél többet döntött romba, — egzisztenciák törtek derékba, s emberek tízezreit már csak a remény élteti. A remény, hogy segélykiáltásukat valahol, valakik meghallják. Mert ahol a reményt is elmos-ta az áradat, ott már csak a végső pusztulás következik.

Arra kérjük a ”világ szerencsésebb helyein” élő honfi-társainkat: mint eddig tették, most is mutassák meg az otthonmaradottak iránti együttérzésüket és áldozat-készségüket. Adományaikat a két alábbi számlaszámra várjuk:

Ungerska Protestantiska Samfundet
Postgiro 602047-3

Ungerska Riksförbundet - Insamlingskonto
Postgiro 4976725-4.

A befizetőlapra kérjük ráírni: ”ÖVERSVÄMNING 2001 ÁRVÍZ-SEGÉLY. Az adományokat egyházi szer-vezeteken keresztül juttatjuk el a rászorulóknak.

Kérjük Istent, áldja meg az adakozókat s adományaikat egyaránt. Segítségüket - a rászorulók nevében - előre is köszöni:

Az EGYHÁZTANÁCS és a SMOSZ vezetősége

Hetedíziglen *(Folytatás a 2. oldalról)*

szféra vagy akárcsak zug, amely kizárólag a mienk, közvetetten sincs érintkezése másokkal, amelynek semmiféle hatása ne lenne a körülöttünk élőkre.

Nem sok esélyünk van arra, hogy makulátlanok tudjunk lenni. De Jézus, amikor azt mondja: „Legyetek (...) tökéletesek, amint mennyei Atyátok tökéletes” (Máté 5,46), nem is azt várja tőlünk, hogy valóban olyan hibátlanok legyünk mint Isten, hanem azt, hogy szüntelenül törekedjünk erre. Földi-emberi viszonylatokban a szó és a tett sohasem fogja maradéktalanul fedni egymást, de a magunkkal szembeni erkölcsi elvárások nélkül nagy a valószínűsége, hogy csak mindjobban süllyedünk a mocsárba.

A nyugati típusú demokráciák „modern” (vagy „posztmodern”?) társadalmában ma igen nehéz helyzetben van minden szülő. Nem csupán azért, mert az őt érő információövező fő sugallata lelki igénytelenség felé tereli, és számos hagyományosan elítélt magatartásra eleve felmentést ad azzal, hogy szinte kizárólag a törvénybe ütköző cselekedeteket tünteti fel kárhóztatandóknak. Hanem mindenekelőtt azért, mert a szélsőséges liberális ideológia alapján, „szakértőket” (pedagógusokat, pszichológusokat) is mozgósítva a társadalom elvárja tőlünk, hogy zsenge életkorukkal és lelki éretlenségükkel összeegyeztethetetlen mértékű szabadságot adjunk gyermekeinknek. Az emberek jelentős része behódol ennek a több csatornán keresztül gyakorolt nyomásnak (aminek egyik legfőbb közvetítője a mások példáját követni kívánó, a sorból „kiríni” nem akaró gyermeke), és talán meg sem meri fogalmazni a gyermek lelki világába tiprónak nyilvánított elvárásait. Az elvárások helytelenítésével arra kényszerít bennünket a társadalom, hogy többé-kevésbé lemondjunk gyermekeink nevelésének lehetőségéről. ‘Erre nincs is szükség, napjainkban ez anakronisztikus már — mondják egyes „szakértők” —, csak semmi verbalizáció, egyedül magatartásunkkal, személyes példánkkal igyekezzünk hatást gyakorolni rájuk’.

A korszellem azt várja el tőlünk, hogy ostobák legyünk: a serdülőknek úgy adjunk túlméretezett szabadságot, hogy még csak véletlenül se húzzuk meg számukra azokat a határokat, amelyek túllépése személyiségüket károsíthatja, életüket tévútra viheti. Akár a közvélemény jelentős része, tegyük úgy, mintha az ember el sem követhetne olyan bűnt, amivel csak önmagát károsítja, nem utolsó sorban azért, mert a bűn fogalma napjainkban maga is anakronisztikus. Ne emeljünk korlátokat a rossz felé vezető úton, mert nem akadályozni, hanem meggyőzni kell őket, és hagyni, hogy ők maguk szabadon meggyőződjenek.

Korunk bálványt csinál a szabadság fogalmából. Hasoncsúszva imádja, és gyermekeinket, jövőnket akarja áldozni neki. Hamis fogalom ez, festett és feslett. Az igazi szabadság Isten nélkül, erkölcsi tartás nélkül nem elképzelhető.

Ha nekünk, szülőknek nincsenek elvárásaink velük szemben, gyermekeink kizárólag a külső elvárásoknak igyekeznek majd eleget tenni, és azok szerint próbálnak élni. A helyes értékrenddel bíró családokon belüli elvárások képezik a legszilárdabb alapját annak, hogy a felnövő emberben helyes elvárások alakuljanak ki önmagával szemben. A családi elvárások hiányában az igazi belső mércét felválthatják a szélesebb környezetből szedett támpontok alapján felépített hasznossági célkitűzések: úgy viselkedni, hogy „megérje”.

A gyermekneveléssel kapcsolatos kollektív ostobaságunk és az ebből eredő bűnök, meglehet, nem harmad- vagy hetedíziglen, hanem ezredíziglen kihatnak utódainkra, és az emberi társadalom fokozódó mértékű erkölcsi kiüresedéséhez vezethetnek.

A pusztulásba (és a kárhozatba) rohanást egyszer fel kell tartóztatnunk, és vissza kell fordítanunk. Ennek az igénye egyre nagyobb mértékben jelentkezik napjainkban, márcsak azért is, mert helyzetünk és állapotunk rohamosan romlik. Ezt csupán a köldöknézők és a megtévesztettek nem látják. Lényegi változásra akkor van esélyünk, ha valóban és egészen visszatalálunk Istenhez. Mert sorsunkra a megoldást csak az ész és a szív szervesen összehangolt munkájával tudhatjuk megtalálni. Előbb-utóbb fel kell ismernünk, hogy ez nem megy a Lélek segítségével nélkül.

új kéve

ISSN 1400-8998

A Svédországi Magyar Protestáns Egyházi
Közösség lapja – Az Északon élő magyarok
ökumenikus fóruma
(Ungerska Protestantiska Samfundets tidning
– Ungrarnas ekumeniska forum i Norden)

Megjelenik negyedévente – évi 4 szám
(Útkommer kvartalsvis – 4 nr per år)

Årgång IX. évfolyam
Nummer 1. szám
Mars 2001 március

Felelős kiadó (Ansvarig utgivare)
Jordáky Béla

Szerkesztő (Redaktör)
Molnár-Veress Pál

A szerkesztő munkatársai (Medarbetare)
Tóth Károly Antal, Pittner János

Szerkesztőség (Redaktion)
Granövägen 126
S-151 64 Södertälje /Stockholm/
Telefon/Fax: +46-(0)8 - 550 160 66

E-mail: ujkeve@swipnet.se

Nyomda (Tryckeri)
Ekonomi-Print AB
114 85 Stockholm – Storgatan 19
Telefon/Fax: +46-(0)8 - 783 81 24/ 667 98 18
Egységvezető (Platschef)
John Larsen

E-mail: john.larsen@ekonomiprint.se

Példányszám (Upplaga)
2 000

**Fenntartó és támogató tagjaink
a lapot térítésmentesen kapják.
(Kyrkoavgiftsbetalarna får
tidningen gratis.)**

Adományt a lapkiadás céljára köszönettel
fogadunk az alábbi számlaszámra (Gåvor till
utgivning emottages med tacksamhet
på följande postgironummer)

Ungerska Protestantiska Samfundet
Postgiro 602047-3

SZOLGÁLATUNK ÁLTAL ELÉRT SVÉDORSZÁGON KÍVÜLI GYŰLEKEZETEK FELÜGYELŐI

ÉSZTORSZÁG - Tallinn
ASSZONYI ISTVÁN
EE-0034 TALLINN Siili 21-56
Tel: +372-252 75 86

FINNORSZÁG - Helsinki
TANÍTÓ BÉLA
SF-33210 TAMPERE Satakunnankatu 19-21 A 7
Tel: +358-321 254 83

NORVÉGIA - Oslo*
HORVÁTI GYÖRGY
N-1353 BAERUMS VERK Nedre Toppenhaug 9
Tel: +47-675 621 05

* A szolgálatot alkalmanként meghívott lelkész végzi.

Túrmezei Erzsébet

PÉTER HÚSVÉTRA VÁR

(részlet)

Tanítvány voltam, s megtagadtalak.
Tanítvány voltam. Láttam a csodád,
és hallgattam életadó szavad.
Szerettelek.
Kész volt a szívem, kész volt, én tudom,
mind a halálig elmenni veled.
Olyan erősnek éreztem magam.
S mindennek vége lett.

Menjünk halászni! Halász voltam én.
Legyek megint. Hiszen Simon vagyok.
Csak csupa seb az életem.
Majd csak eltengetem.
A bánatom
majd csak elaltatom.
A Genezáret gúnnyal néz felém.
Halát nem adja hálóm terhinek.
Rossz apostolnak, rossz vagyok halásznak,
jaj, nem vagyok jó semminek.

Mesterem, jöjj és jelenj meg a parton,
mondd meg, hova vessem a hálóm,
mondd, amit elvesztettem, hol találom.
Jöjj, kérdezd újra, hogy szeretlek-e!
Háromszor kérded és háromszor vallom.
Más a szavam és más az életem,
más az élet és más az akarat.
Tudsz mindent. Tudod: megtagadtalak,
mégis szeretlek.

Az élet és az akarat között,
Uram, teremts igaz harmóniát!
Sebzett, beteg tanítványéletem
égi erőért Utánad kiált.
Legelesettebb és legárvább lettem.
Végső reményem, hogy irgalmas arcod
húsvéti fényben felragyog felettem!

Nagyvárad, Kanonok-sor. (Molnár-Véress Pál felvétele)